

Medling vid brott - försummat, bortglömt men inte förlorat

En kartläggning av tidigare forskning och rapporter med fokus på
Sverige, i jämförelse med Norge, Danmark och Finland

LUNDS
UNIVERSITET

Författare: Simone Magnusson, Simon Milsten & Mika Sverngard

Kandidatuppsats: SOCK10, 15hp

Vårterminen 2022

Handledare: Veronika Burcar Alm

Abstrakt

Författare: Simone Magnusson, Simon Milsten & Mika Sverngard

Titel: *En kartläggning av tidigare forskning och rapporter med fokus på Sverige, i jämförelse med Norge, Danmark och Finland.*

Kandidatuppsats: Sociologi: Examensarbete för kandidatexamen (SOCK10), 15 hp

Handledare: Veronika Burcar Alm

Sociologiska institutionen, vårterminen 2022

Medling utförs världen över i olika sammanhang med målet att ge ett avslut på någon form av konflikt. Intresset till medling vid brott väcktes utifrån artikeln *Victim Offender Mediation in Sweden: An Activity Falling Apart?* av Jacobsson et al. (2018), där ett flertal problem med den svenska medlingen vid brott utifrån organisering, lagar och praxis lyfts. Med bakgrund i artikeln blev syftet med studien att utifrån sociologiskt och kriminologiskt perspektiv kartlägga medling vid brott i Sverige, och dess styrkor samt svagheter. Därefter har medlingsverksamheten jämförts med den i Norge, Danmark och Finland för att ta fram potentiella förbättringar till den svenska modellen. Studien utförs genom en kartläggning av tidigare forskning, myndighetsrapporter, och en komparativ ansats i jämförande mellan nordiska länders verksamhet. Sociologiska teorier används som hjälpmedel för att förstå och analysera materialet. Analysen stärkte bilden av att medling vid brott i Sverige är en bristfällig verksamhet. Problemen interagerar med varandra och skapar ett led av konsekvenser som försvårar medlingens funktion. Jämförelsen visade flera skillnader som sammantaget bör verka som inspiration och kunskapskälla för den svenska verksamheten. Medlingens nytta är utifrån analysen framförallt moralisk, fast den brottspreventiva aspekten visar potential trots brist på konkreta resultat i forskning. Behov av ny forskning med ökad specificering blev följaktligen en slutsats, samt att medling med hjälp av kunskap kan behöva säljas till allmänheten för att få en etablerad plats i Sveriges rättssystem och samhället som stort. Utan vidare kunskap som kan solidifiera nyttan av medling, utan rum för tvivel, förblir medling svårsålt till allmänheten, menar vi. Medlingens moraliska fördelar och komplement till den retributiva rättvisan är svårsålda i ett kriminalpolitisk klimat där den retributiva paradigmen har ett fast grepp.

Nyckelord: *Medling vid brott, Reparativ- och retributiv rättvisa, Medlare, Brottsoffer, Gärningsperson.*

Innehållsförteckning

Inledning	1
Reparativ rättvisa och retributiv rättvisa	1
Varför medling som problematik?	2
Syfte och frågeställningar	3
Metod	3
Forskningsdesign	3
Avgränsningar	6
Litteratursökning	6
Disposition	8
Tillförlitlighet	8
Medling i Sverige	9
Medlingens historia	9
Medlingens organisation	10
Medlingsprocessen	10
Lämpliga och olämpliga brott vid medling	11
Medlarens roll	12
Viktiga samverkansaktörer	12
Teori och tidigare forskning	13
Teoretiska utgångspunkter	13
<i>Återintegrerande skam</i>	13
<i>Empowerment och recognition</i>	14
Tidigare forskning	15
<i>Svensk forskning kring medling vid brott</i>	15
<i>Amerikansk forskning kring medling vid brott</i>	16
Empiri	17
Rapporter	17
<i>Brottsförebyggande rådet: försöksverksamhet och regeringsuppdrag</i>	18
<i>Socialstyrelsen: regeringsuppdrag</i>	20
<i>Forskningsrapport till Allmänna barnhuset</i>	22
<i>Länsstyrelsen Skåne</i>	24
Medling i de nordiska grannländerna	24
<i>Norge</i>	25
<i>Danmark</i>	26

<i>Finland</i>	27
Analys	28
Medlingens inslag och vikten av medlaren	29
<i>Medlingens funktion</i>	29
<i>Medlarens roll</i>	31
<i>Glipa mellan ideal och verklighet</i>	32
Stöd och kunskap	33
<i>Brister</i>	33
<i>Potentiella förbättringar</i>	34
Organisering, samordning och ansvar	35
<i>Brister</i>	35
<i>Potentiella förbättringar</i>	38
Vad är lämpligt?	39
Forskningsläget	41
Diskussion	42
Studiens slutsatser	42
En ny era för medlingsforskning	44
Medlingens framtid i Sverige	44
Avslutning	46
Referenser	47

Inledning

Medling finns inom flera olika områden, exempelvis i familjetvister, på arbetsplatser, vid kommersiella tvister och vid brott (Nylund et al., 2018), där det sistnämnda är vårt fokus. Medling används också i flertalet länder, både i Europa och utanför Europa (Brå, 2008). Medling vid brott har sin grund i teorier kring reparativ rättvisa (eng. restorative justice) där den känslomässiga aspekten av brottet får ta plats, och där försoning och reparation är i fokus, snarare än skuldfrågan som utreds i rättsprocessen (Socialstyrelsen, 2018; Rypi, 2015). Zehr (2002) beskriver bland annat att det straffrättsliga systemet begränsar brottsoffers möjligheter att bli sedda och få upprättelse. Det straffrättsliga systemet begränsar också gärningspersonen från att fullt ut alltid förstå innebörden av sina handlingar utifrån offrets perspektiv (Zehr, 2002).

Reparativ rättvisa och retributiv rättvisa

Begreppen reparativ rättvisa och retributiv rättvisa kan te sig svåra att förstå utan en förklaring om vad de innebär och deras relevans till medling. Begreppen har att göra med konsekvenserna för brott och vem skulden ska betalas till. Den retributiva rättvisan är troligen de flesta indirekt bekanta med eftersom det är den utbredda formen i Sverige. Inom den retributiva rättvisan är brott straffbara och skulden betalas till staten. Offret och gärningspersonen är delaktiga men deras talan förs framförallt av åklagare och advokater utsedda av rättsstaten, vilket innebär att de följaktligen inte har en central roll. I den retributiva rättvisan är alla brott, även om de sker mot individer eller privat egendom, ett brott och en kränkning mot staten. Därför måste också den dömda ta ansvar för sina handlingar gentemot staten utifrån den straffskala staten har uppfört. Den retributiva rättvisan är inte direkt intresserad av de skador som uppstått eller relationen mellan offer och gärningsperson. Staten utför sin plikt att upprätthålla regler och lagar och den som bryter mot dem ska stå till svars inför staten (Zehr, 2002).

Reparativ rättvisa tar en annan synvinkel på brott. Skadan från ett brott involverar offret, relationen mellan människor, gärningspersonen och samhället. Istället för att staten tar den primära rollen där skulden betalas till staten är det de involverade personerna som tar en primär roll. Den reparativa rättvisan bygger på att läka skadorna, och konsekvenserna för ett brott är direkt kopplade till personerna involverade i sociala, moraliska, ekonomiska och politiska termer.

Målet är att både offret och gärningspersonen ska få chansen att läka och att gärningspersonen ska göra rätt för sig i den mån det är möjligt. Ett argument som Zehr (1990, s. 184-185) gör är att det vid brott uppstår olika behov, offret har behov men även gärningspersonen har behov som kan komma potentiellt framtida offer till gagn. Dessa behov måste försöka tillgodoses, vilket är något han menar att den retributiva rättvisan inte tar hänsyn till. Även Nils Christie's (1977) tankar om medling har utgångspunkt i den reparativa rättvisan eftersom han menar att det är felaktigt att exkludera de personliga aspekterna i konflikter och då också brott.

Varför medling som problematik?

Intresset till medling väcktes efter vi läst artikeln *Victim Offender Mediation in Sweden: An Activity Falling Apart?* av Jacobsson et al. (2018) som inriktar sig på medling vid brott i Sverige och bristerna de hittade. Dessutom lyssnade vi på en föreläsning av V. Burcar Alm (2022) där hon berättade om intervjuer med gärningspersoner som deltagit i medling. Förutom att artikeln och föreläsningen väckte ett intresse för medling som ämne ställde vi oss undrande till varför vi aldrig hört talas om medling i Sverige tidigare. Ingen av oss hade någon vetskap om att medling erbjuds i Sverige och det är först i slutskedet av våra studier på ett treårigt kriminologiskt program som vi tar del av den här informationen.

Det var startskottet till att vi började läsa på mer om medling. Eftersökningarna ledde till att vi ställde oss förundrade över varför det inte sker en allmän debatt om medling i Sverige. Speciellt när det pågår en stor kriminalpolitisk debatt där flera alternativ för brottsprevention framkommer, särskilt inriktat på strängare lagar och fler poliser, där medling inte är ett av de alternativ som lyfts. Förutom brottsprevention lyfter den norske kriminologen Christie (1977) att konflikter av olika slag alltid har ett personligt element. Konflikter som begrepp kan även i det här fallet innefatta brott. Christie menar inte att brott som skett är en konflikt per se mellan två parter, utan använder det mer som ett allmänt begrepp för allt som skulle kunna nyttjas i medling. Christie anser att rättssystemet idag tar ifrån det personliga ur konflikten där konflikten istället hamnar i statens händer i rättsprocessen. Christie's lösning är just medling som han menar på skulle ge tillbaka konflikten till personerna involverade.

Därför vill vi i den här studien belysa möjligheterna för medling som ett alternativ i den svenska kriminalpolitiska debatten och även ge förslag på hur den redan existerande medlingen vid brott skulle kunna förbättras. Vi vill även lyfta potentiella anledningar till att medling hamnat i skymundan, både i användningen och i den kriminalpolitiska debatten. Slutligen vill vi allmänt lyfta medlingens potential i rättssystemet. Med det här sagt kommer vi till studiens syfte och frågeställningar.

Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att utifrån ett sociologiskt och kriminologiskt perspektiv undersöka medling med anledning av brott i Sverige utifrån dess styrkor och svagheter. Forskning visar att användningen av medling i Sverige har minskat. Vårt syfte är därför även att få en överblickande bild av medling vid brott i Sverige i jämförelse till våra nordiska grannländer Norge, Danmark och Finland för att potentiella utvecklingar eller effektiviseringar av den svenska medlingsmodellen ska kunna beaktas och analyseras. För att få en bild av medlingsverksamheten i Sverige och grannländerna, och göra jämförelser länderna emellan, har vi gjort ett urval av relevant forskning och myndighetsrapporter som vi sedan analyserat och diskuterat.

Frågeställningarna är således:

- Utifrån tidigare forskning och rapporter, vilka kan vara möjliga anledningar till att användningen av medling vid brott har minskat i Sverige?
- Med hjälp av jämförelse med grannländerna och tidigare forskning samt rapporter, hur skulle medling vid brott kunna effektiviseras i Sverige?

Metod

Forskningsdesign

Med syftet i åtanke har vi valt att göra en mer allmän litteraturstudie, som innebär att ett urval av tidigare forskning samlas för att en kartläggning på området ska kunna göras (Forsberg & Wengström, 2016, s. 25). Vi har i detta arbete använt oss av ett urval av vetenskapliga artiklar och rapporter som handlar om medling vid brott för att en analytisk diskussion om hur medling i Sverige och grannländerna ser ut ska kunna göras. Dock framkommer det att allmänna

litteraturstudier kan ha brister i form av att de kan vara otillförlitliga, åtminstone i de fall där kvalitetssäkring saknas i de artiklar som inkluderas, men också då det förekommer selektion av artiklar för att passa den egna ståndpunkten (Forsberg & Wengström, 2016, ss. 25-26). Vi har därför valt att sökning av litteratur ska vara av en mer systematisk ansats. För systematiska litteraturstudier krävs det att det finns ”tillräckligt antal studier av god kvalitet som kan utgöra underlag för bedömningar och slutsatser”, där krav bland annat finns på att studierna ska vara kvalitetssäkrade, att svaga studier ska uteslutas, tydlighet i metod och kriterier i val av artiklar, samt att såväl nytta som kostnader ska tas med (Forsberg & Wengström, 2016, ss. 26-27). Vi har i detta arbete inte gjort en systematisk litteraturstudie helt och hållet med tanke på vad Bryman (2018, s. 145) nämner kring att det kan vara tidskrävande i mindre projekt, såsom ett examensarbete. Vi har i arbetet använt två typer av material för att belysa ämnet utifrån flera perspektiv, vilket dels har varit rapporter, dels vetenskapliga artiklar. I val och sökning av artiklar har vi varit noggranna med avgränsningar och utgångspunkter i sökord, och att de artiklar vi har använt oss av är ”peer reviewed”, alltså kvalitetssäkrade. När det gäller rapporterna är endast en av rapporterna av vetenskaplig karaktär. Men eftersom dessa är de enda av sitt slag som beskriver medlingsläget i Sverige så har alla rapporterna varit viktiga för studien. Vi har också varit noggranna med att ta med forskning som tar sig an olika perspektiv, dels för att belysa flera aspekter, dels för att selektion utifrån egna ståndpunkter inte ska kunna göras.

Vi har även valt att använda en mer komparativ ansats där vi analyserar skillnader och likheter mellan svensk medling med anledning av brott och den i våra nordiska grannländer Norge, Danmark och Finland. Komparativ metod kan utföras på flera olika sätt beroende på vilket ämne som forskas kring och vad det är som ska jämföras, eftersom komparativ metod i grunden betyder att jämförelser görs. Inom sociologi kan det vara att jämföra olika teoretiska perspektiv av Karl Marx och Emilé Durkheim exempelvis (Wiseman & Popov, 2015). Det vi ämnar att göra med vår komparativa ansats är att jämföra organiseringen av medling mellan länderna genom att se över skillnader och likheter i lagar, styrenheter (vilka som har ansvar för verksamhetens olika delar) och medlingsprocessen för att därigenom hitta svar till våra frågeställningar. Detta har gjorts genom att se över rapporter, studier och lagar och anteckna likheter och skillnader mellan länderna, framförallt gentemot Sverige. Detta kom till användning för att komma fram till förslag för förbättringar i den svenska verksamheten. Valet att jämföra just de här länderna ligger till

grund i att Sverige bland annat har geografiska, kulturella och samhällsliga band till grannländerna Norge, Danmark och Finland. Även medling har viss likhet mellan länderna (Nylund et al., 2018). Vi anser då att det finns en större potential att applicera slutsatserna än om vi valt att jämföra med länder där dessa variabler skiljer sig mycket åt. Vidare är det viktigt att kommentera att studien sker utifrån ett kriminologiskt och sociologiskt perspektiv men på grund av att medlingen som erbjuds har en grund i lagar och myndigheter är även några bitar utav rättssociologisk natur. Med det sagt är syftet inte att analysera lagarna, utan den sociologiska sidan kring hur medling som metod fungerar och dess styrkor, svagheter samt potential.

När det kommer till den slutgiltiga analysen av materialet har vi utgått från kategorier som skapats genom våra anteckningar och diskussioner av forskning och rapporter som vi ansåg hade en koppling till vårt syfte och frågeställningar. Kategorierna som vi noterade var: medlingens funktion, medlarens roll, organiseringen av verksamheten, verksamhetens stöd från övriga myndigheter, kunskap, förhållanden lämpliga för medling och forskningssituationen. Kategorierna ansåg vi vara relevanta eftersom de berör flera delar som skulle kunna påverka en medlingsverksamhet och även dess potential till förbättringar. Mer specifikt har vi därifrån arbetat djupare med empirin utifrån kategorierna tillsammans med de sociologiska teorierna för att stärka djupet av analysen. Vi har såväl arbetat enskilt som tillsammans, och när vi har arbetat enskilt har anteckningarna ibland skiljt sig åt vilket har uppmanat oss till att återbesöka materialet och diskutera det tillsammans för att en sammanhängande bild av medlingsläget skulle kunna ta form. Den sista punkten i analysen som handlar om forskningsläget var något vi inte väntade oss att vi skulle behöva analysera djupare före vi hade läst vårt urval av empiri. Vi hade en aning om att forskning skulle kunna bli en diskussionspunkt. Efter vi läst empirin insåg vi alla att det var något som behövdes analyseras lite djupare och tillkom därför i valet av kategorierna inför analysen. Motiveringen till den här metoden istället för att exempelvis koda är att vi ansåg att kodningsprocessen hade varit tidskrävande och lämnat mindre tid till själva analysen. Vi är dock medvetna om att detta kan vara en svaghet i vår studie då kodning kan ha sina fördelar genom att minska risken att man missar något viktigt, samt att det kan göra det enklare att undvika sin personliga bias.

Avgränsningar

Eftersom medling har flera användningsområden har en avgränsning behövts gällande vilken sorts medling som ska beaktas. Det användningsområde den här studien riktar in sig på är den som sker i samband med brott tillhörande straffrätten. Bakgrunden till den avgränsningen kommer från artikeln *Victim Offender Mediation in Sweden: An Activity Falling Apart?* (Jacobsson et al., 2018) där ett flertal brister i den svenska medlingsprocessen mellan offer och förövare framkommer.

Andra avgränsningar som har gjorts är att främst fokusera på forskning och rapporter som rör de nordiska grannländerna Sverige, Norge, Danmark och Finland för vår empiri. Ytterligare en avgränsning gjordes gällande den forskning och de rapporter som ligger till grund för vår empiri, där vi har valt att använda oss av källor publicerade på 2000-talet fram till idag. Denna avgränsning har gjorts för att vi har velat använda oss av så ny forskning som möjligt. Några av dessa källor som vi har använt oss av är publicerade på tidigt 2000-tal, och det kan givetvis uppstå en problematik kring äldre källor kring exempelvis relevans då samhället är i ständig förändring, och om huruvida det kan finnas nyare och därmed mer relevanta källor. Däremot anser vi att de äldre källor vi har använt oss av är relevanta då det saknas nya motsvarande källor och även då vi är intresserade av vilka faktorer som har lett fram till utvecklingen inom området.

Litteratursökning

Vi använder oss i undersökningen av vad Eriksson och Wiedersheim-Paul (2014, s. 90) beskriver som sekundärdata som är en form av indirekt data. Sekundärdata är sådan information som redan finns insamlad i databaser, arkiv, register eller dokument (Eriksson & Wiedersheim-Paul, 2014, ss. 90-91). Med hjälp av artikeln *Victim Offender Mediation in Sweden: An Activity Falling Apart?* av Jacobsson et al. (2018) som var grunden till vårt intresse för ämnet kunde vi hitta svenska rapporter från Brottsförebyggande rådet som vi använde i arbetet. Denna artikel visade sig sedan vara en del av antologin *Nordic Mediation Research* av Nylund et al. (2018) som kom till användning i flera delar av arbetet. Rapporten från Socialstyrelsen (2012) och stora delar av den amerikanska forskningen vi har använt i arbetet har vi fått kännedom om med hjälp av forskningsrapporten *Medling vid brott - om brottspreventiv förändring och perspektivbyte* av Anna Rypi (2015). Denna forskningsrapport fick vi kännedom om då förstudien till denna

presenterades på en föreläsning vi lyssnade på av V. Burcar Alm (2022), och den är den enda rapporten av vetenskaplig karaktär som har använts i arbetet. Material som inte är peer-review innebär att det inte är kvalitetssäkrat. Rapporterna som inte är peer-review har dock använts i flertalet av de artiklar som har använts som är peer-review, och även i den vetenskapliga rapporten av Rypi (2015). Den sista rapporten från Länsstyrelsen Skåne (2019) som vi använt hittade vi genom sökordet “medling med anledning av brott” på Google Scholar.

Vi insåg att vi behövde mer studier av vetenskaplig karaktär för att kunna göra en översiktlig bild av läget, och för att kunna föra en analys och diskussion gällande ämnet. I denna studie har de vetenskapliga källor som använts hämtats från databaserna LubSearch och Google Scholar. Just dessa sökmotorer har använts eftersom vi är mest bekanta med dessa. Nackdelen med detta skulle kunna vara att vi kan ha gått miste om andra viktiga källor eftersom vi inte använt andra sökmotorer. De sökord som har använts för att hitta relevanta vetenskapliga källor har varit “victim offender mediation”, “mediation”, “medling vid brott”, “medling med anledning av brott”, “reparativ rättvisa”, “restorative justice” där “Norway”/”Norge”, “Denmark”/”Danmark”, “Sweden”/”Sverige” och “Finland” har lagts till efter varje sökord. En sökning på exempelvis sökordet “victim offender mediation” på Google Scholar ger i nuläget 78 500 träffar. Med tanke på detta har det varit omöjligt för oss att ta oss igenom all litteratur. Därför har vi behövt göra ett urval i litteraturen. Avgränsningarna som ovan beskrivits har gjorts, där studier som inte handlat om medling vid brott, studier som inte inkluderar Sverige, Norge, Danmark eller Finland, samt studier som är inte är skrivna på 2000-talet har sällats bort. Studier som inte var peer-reviewed sällades även bort vad gäller sökningen av artiklar i LubSearch och Google Scholar, eftersom vi eftersökte kvalitetssäkrad litteratur. Eftersom vi har behövt göra ett urval och inte har kunnat gå igenom all litteratur är vi också medvetna om att det finns en svaghet med studien genom att vi kan ha missat viktiga aspekter eller andra synvinklar som hade kunnat belysas.

Svagheten med att använda sig av sekundärdata är att det är svårt att kontrollera eller räkna med eventuella felaktigheter i genomförande i den ursprungliga undersökningen. Dessutom kan det vara så att källan man använt sig av i sin tur är baserad på sekundärdata. För varje gång data tolkas riskeras den primära datan att förvrängas eller misstolkas. Slutligen är nackdelen att möjligen viktig information i den primära datan har fallit bort som inte framkommer i den

sekundära datan (Bryman, 2018, ss. 383-389). Det är något man måste vara medveten om vid användningen av sekundärdata. Vi har trots det här valt att använda oss av sekundärdata på grund av tidsutrymmet vi har haft då vi anser att vi inte hade haft tid att samla in tillräcklig mängd data för att kunna uppnå vårt syfte med studien. Möjligen kan vi nu i efterhand medge att intervjuer med personer inom den svenska verksamheten hade kunnat vara av användning för att få en direkt inblick i verksamheten, dock hade de inte kunnat bidra med en helhet för den svenska verksamheten eftersom vi på grund av tidsbegränsningen inte hade haft möjlighet att genomföra intervjuer över hela landet eller i de övriga länderna vars verksamheter vi kartlagt med tidigare forskning och rapporter.

Disposition

Då vår empiri grundar sig på omfattande litteratur så har vi valt att dela upp rapporter för sig och medling för varje grannland för sig. Rapporterna har i sin tur delats upp rapportvis, dels för att de innehåller omfattande information, dels för att de är de enda av sitt slag när det gäller medling i Sverige vilket gör att de var för sig är värdefulla för möjligheten att överblicka medlingsläget i Sverige. Vidare har vi ett avsnitt med medling vid brott i varje grannland för sig (Norge, Danmark och Finland) för att jämförelser länderna emellan ska kunna göras.

Tillförlitlighet

I kvalitativa undersökningar som denna har det funnits diskussioner kring innebörd och relevans av "validitet" och "reliabilitet" som vanligtvis används vid kvantitativa studier (Bryman, 2018, s. 465). För att bedöma kvalitativa studiers tillförlitlighet nämner Bryman (2018, s. 465) istället de fyra kriterierna *trovärdighet*, *överförbarhet*, *pålitlighet* och *möjlighet att styrka och konfirmera*.

Trovärdigheten handlar om att det kan finnas flera beskrivningar av en viss social verklighet. Därför är det viktigt att forskningen dels har utförts enligt befintliga regler, dels att de personer som är en del av den sociala verkligheten som forskats kring får ta del av forskningen och bekräfta de uppfattningar som forskaren har förmedlat (Bryman, 2018, s. 467). Alla vetenskapliga artiklar som har använts i detta arbete har förhandsgranskats av andra med vetenskaplig kompetens inom fältet, vilket benämns "peer review" (Eriksson &

Wiedersheim-Paul, 2014, s. 96). Övrig litteratur är baserad utifrån myndigheters rapporter och böcker som i sin grund har baserats på forskning inom fältet.

Överförbarheten i kvalitativa studier handlar om generaliserbarhet av resultat och huruvida de kan överföras till någon annan kontext eller tidpunkt (Bryman, 2018, s. 468). Målet med vår studie är att, genom en överblickande kartläggning, diskutera den svenska medlingsverksamhetens potential. Överförbarhet till andra kontexter eller tidpunkter är därav inte syftet här. Bryman (2018, s. 468) beskriver vidare att pålitlighet handlar om kvaliteten av studien, och huruvida den innehåller grundliga redogörelser för forskningens alla delar. Detta har gjorts genom att utförligt i arbetet beskriva val av forskningsfrågor och syfte, val av material och avgränsningar, samt skäl bakom de beslut som i arbetet har tagits.

Det sista kriteriet handlar om möjligheten att styrka och konfirmera (Bryman, 2018, s. 470). Personliga värderingar eller den teoretiska inriktningen vi som studenter har ska inte påverka de slutsatser som dras för att undersökningen ska vara så tillförlitlig som möjligt. Vi är medvetna om att vi redan vid val av ämne hade någon slags inriktning utifrån tidigare kunskaper som skulle kunna påverka arbetet. Samtidigt har vi med det i åtanke försökt använda oss av så mycket material som möjligt där flera olika aspekter har beaktats för att få en bred bild snarare än vinklad i en enda riktning.

Medling i Sverige

Medlingens historia

I begränsad skala har medling funnits sedan 1980-talet i Sverige (Brå, 2008). En försöksverksamhet tillsattes år 1998 med fokus på att utveckla medling vid brott där syftet specifikt var att stötta utvecklingen av medlingsverksamheter runt om i landet att bli såväl bärkraftiga som stabila. Det innebar bland annat att flera av Sveriges kommuner fick ekonomiskt stöd för att initiera och utveckla medlingsverksamheter. De erfarenheter som försöksverksamheten bidrog med ledde till att en lag skapades (Brå, 2008), vilken är lagen (2002:445) om medling med anledning av brott som år 2002 implementerades. Lagen är en

ramlag vilket innebär att den mer handlar om grundläggande principer och riktlinjer vilket innebär att denna inte beskriver i detalj hur en medling bör gå till (Socialstyrelsen, 2018). Lagen framhåller bland annat att deltagandet i medling ska vara frivilligt och ske ur båda parternas intresse, där fokus ligger på att de negativa följderna av ett brott ska reduceras. Alla Sveriges kommuner är sedan 2008 skyldiga enligt socialtjänstlagen (SFS 2001:453 kap 5 § 1c) att erbjuda medling vid brott för de som är under 21 år som har begått brott (Socialstyrelsen, 2018). Bakgrunden till införandet var en tanke om rättvisa, vilket handlade om att alla unga lagöverträdare samt brottsoffer skulle få möjlighet till medling på lika villkor runt om i landet (Socialstyrelsen, 2012, s. 21). Anledningen till att medling är ungdomsinriktad är dels på grund av att brottsoffer tycks vara mer villiga att möta en yngre gärningsperson än en äldre, dels för att ungdomar har ansetts vara enklare att påverka i reduktion av återfall i brott (Brå, 2007, s. 9). En annan anledning är för att det i många länder runt om i världen finns skilda lagar och regler för unga och vuxna (Mestitz & Ghetti, 2005). I Sverige har vi lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, som inkluderar ärenden som handlar om lagöverträdelser där den misstänkte gärningspersonen är under 21 år enligt 1 § i lagen.

Medlingens organisation

Kommunerna har i sin tur olika modeller för sin medlingsverksamhet, vilket har bestämts lokalt utifrån förutsättningar kring struktur och ekonomi. Vissa kommuner har en egen verksamhet, medan andra samarbetar, ingår i större regionala nätverk eller köper medling från andra kommuner (Brå, 2008). Brå (2007, s. 10) beskriver att medlingen i stort bedrivs av socialtjänsten i kommunerna runt om i landet, och i några fall av polis och frivilligorganisationer såsom brottsofferjourer. I vissa kommuner finns det alltså särskilda medlingsverksamheter, medan det i andra kommuner är en uppgift som utförs inom socialtjänsten (Socialstyrelsen, 2012).

Medlingsprocessen

I Sverige fungerar medling vid brott som ett valfritt komplement till den traditionella rättsprocessen (Rypi, 2015). Medling vid brott är ett tillfälle där en gärningsperson möter brottsoffret och en opartisk medlare för ett samtal om brottet och dess konsekvenser (Socialstyrelsen, 2018). Syftet med medlingsprocessen är dels att gärningspersonen ska få insikter kring den gärning denne har begått och vilka konsekvenser detta har skapat, dels för att

brottsoffret ska få en möjlighet att bearbeta de upplevelser denne har varit med om. Medlingsprocessen är först möjlig då en polisanmälan har gjorts kring ärendet och gärningspersonen har medgett sig skyldig till brott och visat en vilja att delta i medling (Socialstyrelsen, 2018). Polis eller annan förmedlare såsom socialtjänsten ska därefter skicka vidare ärendet till lämplig medlingsverksamhet. Nästa steg i processen är att medlingsverksamheten tar kontakt med brottsoffret för att se om denne vill delta. Om båda vill delta ska verksamheten därefter kontakta både gärningsperson och brottsoffer om ett förmöte. Brottsoffret kan såväl vara en privatperson som offentliga inrättningar, exempelvis butiker eller varuhus. Vanligtvis sker därefter ett så kallat förmöte med båda parterna var för sig som en förberedelse inför medlingsmötet (Socialstyrelsen, 2018). Vid förmötet är tanken att parterna var för sig ska få information om medlingen, dess innebörd, och hur processen går till. Här ska det finnas chans för parterna att ställa eventuella frågor, och att ett förtroende mellan gärningsperson och medlare, samt brottsoffer och medlare ska kunna skapas. Ett förtroende kan vara viktigt inför det kommande medlingsmötet (prop. 2001/02:126, s. 10). Förmötet görs alltså för att parterna ska vara så förberedda som möjligt inför medlingsmötet. Vid medlingen ska parterna sedan dela med sig av sina upplevelser av brottet (Socialstyrelsen, 2018). Även vårdnadshavare ska kunna få närvara på mötet om inget annat anges (SFS 2002:445). Ibland sluts avtal mellan parterna under medlingen, vilket är helt upp till parterna och medlaren själva, och kan ske i såväl skrift som tal. Medlingsprocessen kan i sin tur genomföras såväl före, under som efter rättsprocessen (Brå, 2008). Eftersom medlingen är frivillig kan parterna när som helst i processen avbryta om de inte längre vill vara med (Brå, 2007, s. 49).

Lämpliga och olämpliga brott vid medling

Enligt lagen (2002:445) om medling vid brott framkommer det inte vilka brott som medling riktar sig till, och inga brott ska enligt lagen direkt uteslutas (prop. 2001/02:126). Vad som framkommer enligt propositionen (2001/02:126) till lagen så är medling dock inte möjlig vid offerlösa brott, såsom narkotikabrott. Det finns också vissa brott som kan anses vara olämpliga för medling, vilka är sexualbrott och våld i nära relation, och vid brott som likt dessa kan anses allvarliga och integritetskränkande. Lagen förbjuder inte medling i dessa brott, men det anses dock olämpligt och är upp till kommunerna själva att avgöra. Om medling trots allt ska göras i

sexuallbrott i Sverige beskrivs det i propositionen till lagen att väldigt noggranna överväganden ska göras, och det bör därmed ställas väldigt höga krav på medlarens kompetens och egenskaper.

Medlarens roll

Medlaren ska enligt lagen (2002:445) om medling vid brott vara en "kompetent och rättrådig person", och även opartisk. Med "kompetent" och "rättrådig" menas att medlaren ska ha såväl utbildning som erfarenhet som krävs för att medla (prop. 2001/02:126, s. 54). Det krävs bland annat att en kortare utbildning har genomförts (Brå, 2007, s. 62). I vissa kommuner arbetar medlare på heltid, medan det i andra kommuner är en arbetsuppgift vid sidan av ordinarie arbete (Socialstyrelsen, 2012, s. 21). Medlaren kan vara antingen en lekman eller tjänsteman, och beskrivs i svensk kontext inta en passiv roll där lyhördhet är av vikt (Socialstyrelsen, 2018; Rypi, 2015). Medlaren ska under medlingen alltså endast vid behov ingripa för att hjälpa de båda parterna så att de kommer till tals och får sina delar sagda. Det är också viktigt att medlaren ser till så att båda parternas intresse uppfylls (prop. 2001/02:126, ss. 11, 54). Utöver detta omfattas medlare av tystnadsplikt enligt 35 kap. 14 § i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), vilket innebär att inga uppgifter om parternas personliga förhållanden från medlingsprocessen får lämnas ut, såvida inte uppgifterna kan lämnas ut utan att skada parterna eller dennes närstående.

Viktiga samverkansaktörer

Några aspekter som Brå (2007, ss. 58-59) tar upp som viktiga för att uppnå en effektiv medlingsverksamhet är gemensamma mål och gemensam syn, rutiner, samarbete, kommunikation, personlig kontakt och regelbundna möten mellan berörda myndigheter. Viktiga samverkansaktörer till medlingsverksamheten är främst socialtjänst, polis, kriminalvård, åklagare och domstol, och de har vissa riktlinjer de bör arbeta utefter när det gäller unga lagöverträdare och medling (Brå, 2007). Polisen har ett ansvar att tillfråga den misstänkte unga lagöverträdaren om medlingsverksamhet får kontakta denne. Detta ansvar gäller då en förundersökning har påbörjats mot en person som har erkänt brott eller delaktighet i brott och är 15 men inte ännu 21 år. Ett sådant ansvar gäller även då förhör ska ske med någon som är under 15 år (RPSFS 2008:5 FAP 483-1). Socialtjänstens ansvar är att tillfråga den misstänkta personen om denne samtycker till att medlingsverksamhet får kontakta denne, om personen ifråga inte redan har blivit tillfrågad och samtyckt till detta (HSLF-FS 2019:30). Åklagaren har i sin tur ett

ansvar att beakta gärningspersonens vilja till medling i sin bedömning om åtalsunderlåtelse, och domstolen kan även i sin bedömning av påföljd och straffmätning beakta huruvida gärningspersonen försökt förebygga eller begränsa den skada brottet kan ha orsakat (prop. 2005/06:165, ss. 102, 107). Gällande åklagarens beslut om åtalsunderlåtelse är det dock enligt 16 § i lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare endast möjligt att åtalsunderlåtelse sker om lagöverträdelsen har skett före gärningspersonen har fyllt 18 år. På grund av möjligheten till åtalsunderlåtelse kan medling i vissa avseenden anses kunna avlasta rättssystemet när det gäller mindre allvarliga brott (Brå, 2007, s. 10). Socialstyrelsen (2012, s. 14) skriver i sin rapport att Kriminalvården har eller ska skapa en särskild handbok där det ska framgå att de ska informera alla klienter som vid brottstillfället var under 21 år om medling och hur de ska gå tillväga ifall de är intresserade av medling. Någon nyare information kring denna handbok har dock inte kunnat hittas. Andra viktiga samverkansaktörer i förmedling av ärenden kan vara brottsofferjourer och skola (Socialstyrelsen, 2012; Brå, 2007).

Teori och tidigare forskning

Teoretiska utgångspunkter

Återintegrerande skam

Återintegrerande skam är en teori av Braithwaite som tar sitt fokus på hur olika former av sociala reaktioner kan möjliggöra för lagöverträdare att återigen bli laglydiga och respektabla medborgare (Newburn, 2017, s. 238). Teorin är ett sociologiskt synsätt som kombinerar delar ur bland annat kontrollteorier samt stämplingsteori. Återintegrerande skam beskrivs som en form av skam där socialt misstykke följs av en process som ämnar att återintegrera lagöverträdaren till den laglydiga och respektabla gemenskapen. Processen innefattar ord och gester av förlåtelse, eller ceremonier för att lagöverträdaren inte längre ska stämplas som avvikande. En slags motsats till den återintegrerande skammen är den desintegrativa skammen. Braithwaite beskriver denna som en typ av skam som stämplar, stigmatiserar och därmed exkluderar personer. Exempelvis kan en person stämplas som kriminell och bli behandlad utefter detta och då bli exkluderad från samhället. Braithwaites teori om återintegrerande skam ligger mycket till grund för arbetet med reparativ rättvisa, där han har haft stort inflytande (Newburn, 2017, s. 238).

Enligt teorin så tenderar brottsfrekvensen att vara högre under omständigheter där desintegrativ skam dominerar som sätt att reagera på förbrytelser (Newburn, 2017, s. 238). Då återintegrerande skam istället dominerar så är brottsfrekvensen lägre enligt Braithwaite. Braithwaite menar vidare på att det genom desintegrativ skam är mest troligt att lagöverträdarens respons blir trotsig snarare än tillmötesgående. Däremot så är det mer troligt att återintegrerande skam kan få individen att svara positivt, genom att skuldkänslor och skam avskräcker från framtida brott (Newburn, 2017, s. 811). Braithwaite menar även att om olika former av social kontroll utövas så utövas också olika former av skam, oftast den desintegrativa formen som stigmatiserar individer, vilket ofta kan få negativa konsekvenser i form av högre brottsfrekvens. Återintegrerande skam är enligt Braithwaite istället en effektivare form av brottsbekämpning (Newburn, 2017, s. 238).

Empowerment och recognition

Empowerment och recognition är två centrala begrepp inom transformativ teori kring medling, och beskrivs vara värdeinriktat (Bush & Pope, 2002). Här beskrivs konflikter skapa en känsla av svaghet eller oförmåga, vilket skulle kunna handla om exempelvis förvirring eller ovisshet kring en situation. Samtidigt bidrar konflikt till en slags självupptagenhet där varje part blir mer fokuserad på sig själv, vilket skulle kunna handla om misstänksamhet eller fientlighet mot den andra parten i konflikten. Det egna beteendet mot någon annan påverkar hur denne tolkar beteendet och sedan beter sig tillbaka, och vice versa. Detta leder till att känslor av *disempowerment*, alltså maktlöshet, och demonisering skapas som leder till en destruktiv och negativ interaktion mellan parterna (Bush & Pope, 2002, ss. 73-75). Konflikt är i sin tur inte ett oföränderligt läge, utan kan skifta från negativt till positivt. Detta kan i vissa fall lösas av parterna själva, men ibland behöver en tredje part delta. Enligt den transformativa teorin kan svaghet övergå till styrka via vad som benämns empowerment, och självupptagenhet kan övergå till lyhördhet via vad som benämns som recognition. Genom empowerment kan parterna bli mer självsäkra, lugna och beslutsamma. Genom recognition kan parterna bli mer öppna, uppmärksamma, tillitsfulla och mottagliga till den andre parten. Konflikten transformeras här från en negativ, destruktiv och demoniserande interaktion till en positiv, uppbyggande och mänsklig interaktion (Bush & Pope, 2002).

Inom medling är tanken inom transformativ teori att medlaren ska hjälpa till och stötta parterna för att övergångarna mellan svaghet till styrka, och självupptagenhet till lyhördhet med hjälp av empowerment och recognition ska ske. Medlarens uppgift är att hjälpa parterna att gå från en negativ och destruktiv interaktion till en positiv och uppbyggande interaktion (Bush & Pope, 2002, s. 83). Vid en sådan medling anses en dialog med försoning och förlåtelse vara viktiga aspekter. Det svenska medlingssystemet har beskrivits vara mer inriktad på processen än värdeinriktad, men samtidigt finns det inslag av värdeinriktad medling i såväl lagen som i vissa medlingsverksamheter (Jacobsson & Wahlin, 2017).

Tidigare forskning

Tidigare forskning är uppdelad i svensk forskning som tar upp tidigare forskning inriktad på medlingsverksamheter. Därefter presenteras ett avsnitt med amerikansk forskning som tar upp tidigare forskning kring medlingens brottspreventiva aspekter, parternas upplevelser av medling, medlarens roll, samt glipan som finns mellan hur medling är tänkt att fungera i jämförelse med hur den fungerar. Dessa avsnitt används sedan som ett komplement i analysen av empirin.

Svensk forskning kring medling vid brott

Startskottet och inspirationen till den här studien kom bland annat från avsnittet *Victim Offender Mediation in Sweden: An Activity Falling Apart* av Jacobsson et al. (2018) i boken *Nordic Mediation Research*. Avsnittet ger en tydlig bild av brister som kan vara till grund för att medlingsverksamheten i Sverige inte fungerar som man hoppats. Författarna själva menar att om inte de här bristerna åtgärdas riskerar medling att falla ur favör.

Varför problemen uppstår menar de beror på att riktlinjerna och lagarna inte ger tillräckligt tydliga direktiv till verksamheten. Därmed blir det de inom verksamheten som tar de sista besluten och avgöranden vilket resulterat i att medlingen får en stor variation på kvalitet och utförande. De problem som pekas ut är avsaknaden av tydlighet kring vad som krävs för att vara medlare. Det finns inget som garanterar att en eventuell överenskommelse från medlingen faktiskt genomförs. Det är inte klargjort vilken roll medling ska ha, ska det vara ett komplement till rättsprocessen eller ett alternativt straff? Lagen säger att vårdnadshavare eller god man har en

rättighet att få delta i medlingen men i praktiken är det medlaren som avgör. Slutligen menar de att det är problematiskt att gärningspersonen måste i mångt och mycket erkänna till brott för att få delta i medling vilket går emot den rättsliga principen att man är oskyldig fram tills motsatsen bevisats (Jacobsson et al., 2018). Avslutningsvis lyfter författarna att en nationell koordinator troligtvis hade löst stora delar av problemen och de hänvisar också till de svenska grannländerna Norge, Danmark och Finland för att få inspiration till hur man skulle kunna gå till väga med organiseringen av medling vid brott.

Amerikansk forskning kring medling vid brott

Ur ett brottspreventivt synsätt kan medling via givande av nya perspektiv vara en väg mot förändring i form av att framtida deltagande i brott kan reduceras (Abrams, Umbreit & Gordon, 2006). En meta-analys med 15 studier med 9 172 ungdomar gällande 21 olika medlingsverksamheter i USA visade att medling vid brott kan reducera återfall i brott (Bradshaw, Roseborough & Umbreit, 2006). Samtidigt måste det beaktas att gärningspersonen redan vid samtycket till att delta i medling troligtvis har någon slags motivation (Abrams, Umbreit & Gordon, 2006, ss. 253-254). Vilket gör det svårt att på ett faktiskt sätt mäta huruvida medling reducerar återfall i brott eftersom det inte går att veta hur många andra faktorer som påverkar (Abrams, Umbreit & Gordon, 2006; Bradshaw, Roseborough & Umbreit, 2006). Vissa av förövarna i Abrams, Umbreits och Gordons (2006, s. 253) studie om förövarens perspektiv i medling trodde att det var ett krav att de skulle ställa upp i medling, medan vissa andra gjorde det för att se bättre ut inför domstolen. Därav är det av vikt att parterna får tydlig förklaring i att medling är en frivillig process. En annan aspekt att beakta är att medling för många förövare kan ses som en del av en långsiktig process mot förändring, och att det inte behöver ses som en ensam faktor som påverkar förändring (Abrams, Umbreit & Gordon, 2006, s. 254).

En annan aspekt som inom medling beaktas som viktig kan vara ursäkten. Brev med ursäkt (eng. letter of apology) är något som gärningspersonen i medling i USA ska förbereda innan mötet. Denna process kan vara svår för gärningspersonen, men att skriva brevet och sedan läsa det öppet kan hjälpa med såväl förberedelser inför mötet som förståelse i vad denne har gjort. Brevet ska inkludera en förklaring på vad som hände vid brottet, gärningspersonens känslor efteråt, och vad denne måste göra för att gottgöra för det som har skett (Choi & Serverson, 2009, ss. 817, 819). Även om förlåtelse ses som ett mål i reparativ rättvisa så är det inte alltid offret accepterar

ursäkten (Choi & Severson, 2009, ss. 815, 818). Även om förövaren verkligen menar ursäkten så syns det inte alltid utåt. Det kan bero på avsaknad av skicklighet att säga förlåt, eller skulle det kunna bero på att förövaren är nervös vilket kan påverka förövarens möjlighet att visa ånger eller empati (Choi, Green & Kapp, 2010, s. 286; Choi, Green & Gilbert, 2011, s. 351). Att förbereda parterna genom att lära dem om sammansättning, framförande och mottagande av förlåtelse skulle kunna öka chansen att en ”bra ursäkt” ges som bättre stämmer överens med principerna i reparativ rättvisa (Choi & Severson, 2009, s. 820; Choi, Green & Kapp, 2010, s. 286). Offret i denna studie godtog ofta ursäkten som förövaren läste upp utifrån brevet, men kände inte alltid att ursäkten var uppriktig (Choi & Severson, 2009; Choi, Green & Kapp, 2010).

Även om det finns mer forskning som pekar på att reparativ rättvisa, och medling som där inkluderas kan vara något positivt för brottsoffer i form av att de får sin röst hörd, att de får sina frågor besvarade och att de får en känsla av tillfredsställelse, så finns det viss forskning som visar att det finns någon slags glipa mellan det teoretiska idealet och den faktiska praktiken. De negativa upplevelserna som forskningen pekar på har varit bland annat att reparativ rättvisa kan leda till ångest, rädslor i form av att möta och kommunicera med förövaren, en känsla av tvång att delta och en känsla av återviktimisering. Samtidigt måste det beaktas att det i det traditionella rättssystemet inte finns en chans för det emotionella, där offret istället kan få en känsla av exkludering och ignorans (Choi, Bazemore & Gilbert, 2011). Det är därför grundläggande att offrets behov möts i medling. Andra problem som forskning pekar på är medlarens roll då dennes kompetens och egenskaper är bristfälliga. Det kan bli problematiskt då parterna inte blir tillräckligt förberedda inför medlingsmötet (Choi & Gilbert, 2010, s. 210). Det har även förekommit att det kan förekomma någon slags ”fast food”-modell där processen ska gå till så snabbt som möjligt, vilket kan leda till att parterna inte får ut vad de förväntar sig av medling eftersom tiden inte finns där. Även om medling fungerar som en rutin för medlare, är det viktigt att beakta att det kan vara något nytt för parterna i processen (Choi & Gilbert, 2010, s. 225).

Empiri

Rapporter

I detta avsnitt är rapporterna indelade varje rapport för sig på grund av dess omfattande text, men även för att de är de enda av sitt slag. Rapporterna är indelade i kronologisk ordning efter årtal

med Brottsförebyggande rådet först, sedan Socialstyrelsen, sedan Anna Rypi's forskningsrapport och slutligen Länsstyrelsen Skåne. Viktigt att nämna är att Rypi's forskningsrapport är den enda vetenskapligt skrivna rapporten. Rapporternas syfte är att ge en djupare insikt i medlingens funktion och dess verksamhet. Eftersom rapporterna är omfattande anser vi det nödvändigt att beskriva dem mer detaljerat för att analysen senare ska bli enklare att följa.

Brottsförebyggande rådet: försöksverksamhet och regeringsuppdrag

År 1998 gav regeringen Brottsförebyggande rådet (BRÅ) i uppdrag att inleda, stödja, samordna och utvärdera en försöksverksamhet med medling för unga lagöverträdare (Brå, 2000). Slutrapporten publicerades år 2000 då verksamheten pågått i drygt ett år. I försöksverksamheten ingick 32 projekt, där antalet genomförda medlingar var ojämnt fördelade där 4 projekt stod för över 70% av alla genomförda medlingar (Brå, 2000, s. 7).

Brå:s bedömning blev att den instans i samhället som var bäst lämpad att driva medlingsverksamhet var kommunernas socialtjänst där förutsättningarna för detta ansågs vara bäst. Medling bör enligt Brå (2000, ss. 8-9) bedrivas frikopplad från annat arbete inom socialtjänsten. Detta då medlingsuppgiften ofta prioriteras bort till förmån för mer akuta arbetsuppgifter inom de projekt där medling bedrivits parallellt med övrig verksamhet. De skriver även att det vid rapportens tidpunkt fanns ett behov av förtydligande i regelverken kring hur åklagare, och i viss mån polis, skulle förhålla sig till medlingsverksamheterna. Ärendeöverföring och hur den ordinarie rättsprocessen påverkas av huruvida medling har ägt rum är fler exempel på områden som var i behov av detta (Brå, 2000 s. 47). Detta skulle även kunna ge en ökad legitimitet och genomslagskraft för medlingsverksamheten, menade Brå (2000, s. 9).

Vid frågan om en framtida lagstiftning på området lyfte Brå två viktiga element som de ansåg viktiga att definiera; medlingsbegreppet och verksamhetens syften. Brå (2000, s. 9) föreslog att syftet att minska återfall i brott och att minska brottsoffers lidande skulle understrykas. Medlingsverksamheten skulle därför enligt Brå utformas på så vis att både gärningspersoner och brottsoffer kunde ha nytta av den. För att göra detta behövdes både en mer fokuserad verksamhet än tidigare, men det krävdes även ökad kunskap (Brå, 2000, ss. 48-49). I rapporten lyfte Brå

(2000, s. 9) även att verksamheten var ung och outvecklad, där arbetet hade varit förankrat i sunt förnuft snarare än i kunskap. Det fanns därför ett samlat behov av kunskapsutveckling och utbildning vid en utvidgning av medlingsverksamheten. Brå (2000, s. 49) underströk att det var viktigt att den bakomliggande tanken med metoden skulle vara närvarande i arbetet, och att medling inte endast skulle bedrivas för att metoden i sig var tilltalande.

År 2003 fick Brå ett regeringsuppdrag att följa och stödja medlingsverksamheter. Uppdraget pågick fram till år 2007. Det var ett regeringsuppdrag där Brå på sikt skulle få medling verksamt över hela landet så att det kunde få en "tydligare roll i rättssystemet" (Brå, 2008, ss. 5-6). Uppgiften de hade var även att fördela ekonomiskt stöd till kommuner med syftet att dessa skulle starta eller utveckla befintliga medlingsverksamheter, att utbilda medlare och även ansvara för metod- och kvalitetsutveckling (Brå, 2005). Brå (2008, s. 7) beskriver att en potentiell orsak till att medling började användas mer i Sverige var dels på grund av obligatoriet som tillkom år 2008 kring att alla kommuner var skyldiga att erbjuda medling, dels på grund av såväl ökad kunskap som ett ökat stöd för medlingsverksamheterna. För att medlingsverksamheterna ska vara hållbara och lönsamma behöver de också få ärenden tilldelade till sig (Brå, 2008, s. 16). Utifrån Brå:s studier kring medling vid brott har det framkommit att många verksamheter inte får ärenden tilldelade till sig. Då polis och socialtjänst är vanligt förekommande ärendeförmedlare så är därav samarbetet mellan aktörer viktigt för att ärendena ska kunna förmedlas vidare (Brå, 2008, s. 9). Utöver att verksamheter inte får ärenden tilldelade till sig har det visat sig att medling kan utebli av andra orsaker såsom att någon ångrar sig, att någon av parterna flyttar, blir sjuk, att förälder inte vill att deras barn ska delta, men även av anledning att en sådan process kan anses ta för lång tid eller att annan lösning har använts istället (Brå, 2008, s. 11).

Det beskrivs i den första rapporten från 2005 kring regeringsuppdraget att de kommuner som då hade medling skiljde sig åt i storlek och organisation (Brå, 2005, s. 8). Brå (2008, s. 22) tar utifrån en genomgång av medlingsläget i Sverige upp ett antal punkter kring vad som behövs för att en medlingsverksamhet ska vara hållbar. De tar upp att det ska finnas en stabil verksamhet, antingen inom kommunen eller med hjälp av samarbete från andra kommuner, att det ska finnas rutiner för verksamheten och för samarbete mellan aktörer som polis, åklagare, socialtjänst, kriminalvård och domstol, rutiner för kommunikation och dokumentation samt hur ärende ska

förmedlas, och att det ska finnas medlare med kompetens där stabil personalsituation och särskild tid för medling finns. Ytterligare tar Brå (2008, s. 22) upp att det ska finnas ekonomiska medel som särskilt är till för medling. Utöver detta har Brå (2005, ss. 56-57) lyft fram att lärdom bör tas av internationella erfarenheter och forskning.

Angående medlingens brottsförebyggande effekt har det visat sig svårt att mäta, men Brå (2008, s. 15) beskriver att medling "vid vissa brott, på vissa gärningsmän och under vissa omständigheter" kan ha en brottsförebyggande effekt. Sehlin (2009) har i en licentiatuppsats utifrån forskning gjord i början av 2000-talet kommit fram till att de som i den forskningen deltog i medling hade mindre återfall i brott än de som inte deltog i medling, och att det därför finns en brottsförebyggande aspekt, men att det även här skiljer sig något åt vad gäller brott, gärningsperson och omständigheter.

Brå (2005, s. 57; 2008, s. 15) beskriver även att medling vid brott var en verksamhet som vid tillfället för rapporterna var relativt ung där kunskap om dess effekter, vilka brott som var bäst lämpade samt hur medlingen bör organiseras var otillräcklig. Det finns därför vid rapporternas tidpunkt många obesvarade frågor kring hur medling i framtiden bör organiseras och utvecklas på bästa sätt.

Socialstyrelsen: regeringsuppdrag

Socialstyrelsen (2012) fick år 2011 i uppdrag av regeringen att göra en uppföljning av hur kommunernas arbete med medling såg ut. Utifrån de framkomna resultaten har Socialstyrelsen kommit fram till några viktiga punkter som förslag till en hållbar och bärkraftig medling runt om i landet. De punkter som diskuteras kring handlar bland annat om samarbete, kunskap, organisering och ansvar.

Socialstyrelsen (2012, s. 39) kom bland annat fram till att medling inte har haft den plats och roll som avsikten med den har varit, vilket har analyserats utifrån åren 2007-2011. Utifrån uppdraget har det bland annat framkommit att alla kommuner under uppdragstiden inte har haft en särskild organisation kring hur medling ska erbjudas, där 4% av 224 kommuner inte hade någon organisation för medling alls. Det framkom även att medling såg olika ut i olika delar av landet,

vilket uppfattas som problematiskt gällande rättssäkerheten eftersom om medlingen ser olika ut så kan den heller inte erbjudas likvärdigt. De skillnader som Socialstyrelsen (2012, s. 36) beskriver är kring organisation, rutiner, tid avsatt för medling och budget för medling. Utifrån en enkät utskickad till Sveriges kommuner framkom det att 38% av 168 kommuner som år 2011 svarade hade en särskild budget avsedd för medling, medan 46% av dessa ej hade detta (Socialstyrelsen, 2012, s. 25). Även stöd och handledning för medlare skiljer sig åt vad gäller kontinuiteten. Tiden som finns avsatt för medling beror på om medlaren sköter medlingen som heltidstjänst eller bisyssla bredvid ett annat heltidsarbete. Det framkom i rapporten att 39% av 168 kommuner år 2011 hade avsatt tid för medling, medan 47% inte hade det (Socialstyrelsen, 2012, s. 25). Andra skillnader var att vissa brott hanterades på olika sätt i olika kommuner gällande vilka brottstyper som är möjliga och huruvida medlingen avslutas med avtal eller ej, vilket också beror på medlarens kompetens. De tillfrågade aktörerna från Rikspolisstyrelsen och olika Polismyndigheter runt om i landet påpekade att en central instans med ett övergripande ansvar saknades för att kvalitet, utbildning och metodutveckling skulle kunna säkras (Socialstyrelsen, 2012, s. 21).

Vidare beskriver Socialstyrelsen (2012, s. 17) att det inkommer få ärenden till medlingsverksamheter runt om i landet. Dock har ingen mätning angående hur många som blir tillfrågade till medling gjorts, och därav har heller ingen bedömning kring hur stort problemet är kunnat göras. Att det inkommer få ärenden grundas på kommunernas bedömningar av huruvida de tycker att det inkommer få ärenden eller ej, och kan alltså inte grundas på statistik (Socialstyrelsen, 2012, s. 37). Att få ärenden inkommer till medlingsverksamheter beskrivs kunna vara på grund av att gärningspersoner som bör få frågan inte får frågan angående om en medlingsverksamhet får kontakta dem. Då medling vid brott kan beaktas såväl av åklagare i beslut om åtalsunderlåtelse, och av domstol i påföljdsbestämmelser så kan därav en frånvaro på tillfrågan om medling till gärningspersoner under 21 år betraktas som ett rättssäkerhetsproblem (Socialstyrelsen, 2012, s. 17). Som en anledning till att frågan inte ges framkom att det finns en viss otydlighet kring hur berörda aktörer som polis och socialtjänst ska ställa frågan om medling, och att det därav behövs tydligare riktlinjer kring hur frågan ska ställas, dels för att frågan ska komma ihåg att ställas, dels för att den ska kunna ställas på rätt sätt. Det är särskilt viktigt att frågan ställs rätt om gärningspersonen saknar kunskap om vad medling är för att denne ska

kunna känna till dess syfte i bedömning om denne vill bli kontaktad av en medlingsverksamhet. En annan anledning som framkom i rapporten var att det efter ett "långt och påfrestande förhör" ansågs svårt att informera gärningspersonen om medling (Socialstyrelsen, 2012, ss. 17-18).

Vidare framgår det att det har förekommit att viktiga samarbetsaktörer såsom polis, åklagare, domare och försvarsadvokater kan ha bristande kunskap kring medling, men också bristande kommunikation och återkoppling. Ett bristfälligt samarbete påverkar huruvida medling fungerar enligt dess intentioner. Resultaten från uppföljningen visade även att det kan finnas ett saknat förtroende och negativa attityder kring medling inom rättsväsendet (Socialstyrelsen, 2012, ss. 19-20). Socialstyrelsen (2012, s. 39) beskriver att information och kunskap är av vikt från central till lokal nivå. Det är viktigt med kunskap för att förhindra negativa attityder och bristande tilltro, men också för att säkra kvaliteten av medlingen (Socialstyrelsen, 2012, s. 20). Utöver detta framkommer det att bättre kommunikation och återkoppling mellan medlingsverksamheter, åklagare och polis, och mellan åklagare och domstol, men även mellan socialtjänst och åklagare krävs för att alla parter ska få reda på viktig information. Här är också förtroende mellan samarbetsaktörerna av vikt för informationsflödet. Ett exempel som de tillfrågade i rapporten tog upp är att fastställda rutiner för återkoppling bör införas. En annan aspekt som togs upp var att det finns ett behov av en högre instans som ger information och tydliga riktlinjer kring varje myndighets ansvar eftersom ett problem som framkommit är att alla inte känner till befintliga riktlinjer. Det framkom också att en nationell instans behövs för att skapa enhetlighet och säkra kvalitet vad gäller utveckling och utbildning. Viktigt att nämna är att resultat visar att det även finns flera medlingsverksamheter som fungerar väl med rutiner, ärendeförmedling och samarbete (Socialstyrelsen, 2012, ss. 19, 21-22, 34-35).

Forskningsrapport till Allmänna barnhuset

Anna Rypi (2015) tar i en forskningsrapport till Allmänna barnhuset upp de mer individuella perspektiven kring medlingsprocessen med dess möjligheter och begränsningar utifrån parterna själva. På grund av det begränsade urvalet av nio intervjuer med fem gärningspersoner, två brottsoffer och två medlare så går resultaten inte att generalisera till en större kontext. Här skulle resultaten snarare kunna ses som exempel på hur den svenska medlingen kan framstå utifrån personer som har deltagit i medling. Rypi (2015, ss. 59-60) beskriver att om parterna redan efter

förmötet till medling har tillit till medlaren verkar det även som att parterna tycks kunna ta varandras perspektiv och skapa förståelse för varandra i högre grad, vilket är en viktig del inom medling.

I Rypi's (2015) forskning framkommer det att de fem gärningspersoner som har intervjuats har upplevt medlingen som givande och meningsfull i form av förändring i synen på sig själva, brottet och brottsoffret. De har även beskrivit att de känner att förtroende för medlaren är viktigt, och att de upplevde medlaren i deras fall som tydlig i givande av viktig information, och även att medlaren var viktig för möjligheten att kunna prata ut och få svar på frågor. De flesta såg medlaren som såväl stödjande som opartisk (Rypi, 2015). En av de brottsutsatta upplevde dock inte medling som meningsfullt överhuvudtaget. Denne person beskrev även att informationen från medlaren hade varit bristande, och att medlaren under medlingen varken hade varit lyhörd eller opartisk, utan att denne hade varit för påtryckande och styrande. Brottsoffret med avsaknad tilltro till medling beskriver sig varken sedd eller förstådd, och upplever därför inte heller att perspektivet på gärningspersonen, brottet eller sig själv har förändrats (Rypi, 2015).

Medling kan beskrivas som ett sätt att prata ut, vilket inte sker i rättegången (Rypi, 2015).

Exempelvis kan samtalet hjälpa brottsoffer till att kunna avdemonisera en bild av gärningspersonen skapad av rädsla (Rypi & Burcar, 2012, refererat i Rypi, 2015), men samtalet kan också hjälpa gärningspersonen att avdemonisera en bild denne har av sig själv (Rypi, 2015). Studien tog även upp ur en brottsutsatt polis perspektiv, där denne inte upplever något skifte i perspektiv på grund av att denne inte tagit illa vid sig. Men polisen som blev utsatt förklarar att medlingen ändå var givande genom att denne fick en helhetsbild där gärningspersonens känslor och motiv framkom. Detta framkommer vanligtvis inte utanför medlingen. Att träffas "som människor" tycks här vara en viktig aspekt (Rypi, 2015, ss. 32, 58). I en förstudie till denna studie framkom det att förklara sig och skapa förståelse sinsemellan var centrala delar (Rypi & Burcar, 2012, refererat i Rypi, 2015, s. 32). I Rypi's studie framkom det även att en central del av medlingen enligt intervjupersonerna också var ursäkt och förlåtelse (Rypi, 2015, s. 59). Vissa av de intervjuade förklarade att det viktigaste var att få be om ursäkt, medan andra också hade ett behov av att såväl be om ursäkt som att ursäkten skulle godtas av brottsoffret.

Länsstyrelsen Skåne beställde 2019 en rapport med bakgrunden att de upplevt att medling hamnat i skymundan allt mer och att de inom verksamheten uppgett att de saknat stöd från centralt håll. Rapportens syfte var att sammanställa den kunskap det finns om medling vid brott med fokus på Skåne län. Linda Hjort, en dåvarande kriminologistudent, var den som fick uppdraget. Utöver att presentera teoretiska perspektiv och tidigare rapporter utförde Hjort (2019, s. 10) en surveyundersökning bland de kommuner som hade medlingsverksamhet. Enkäten frågade kommunerna om hur väl de anser att verksamheten fungerar, om de upplever att de får något stöd och i så fall vad. Sist ställdes frågan om det finns ett behov av stöd för utvecklingen av medling och om ja, vilket typ av stöd som behövs (Hjort, 2019, s. 34).

Rapportens slutsatser var att trots att det inte finns klara bevis för att medling vid brott är brottsförebyggande så anser Hjort att den brottsförebyggande aspekten endast är en del av syftet med medling. Dessutom utgör inte medling hela det brottsförebyggande arbetet (Hjort, 2019, s. 26). Teoretiskt menade Hjort att det fanns flera stöd för medlingsverksamheten genom teorier som differentiell skam och reparativ rättvisa.

Rapporten visade att det fanns brister i organiseringen av medling, brist på utbildningar för medlare, brist på stöd från myndigheter som resulterat i att det finns stora skillnader i hur och om medling utförs mellan kommunerna. Kommunerna själva uttryckte att verksamheten fungerade väl, däremot ansåg en majoritet att de önskade mer stöd i form av utbildningar, informationsspridning, samordning mellan kommuner och förtydligande om ansvar. De önskade också tillsyn i form av rapporter från någon statistisk byrå. Önskemålen från kommunerna stämde överens med många av de slutsatser som framkommer i rapporten, gällande vad som behövdes för att medlingsverksamheten ska kunna utvecklas (Hjort, 2019, ss. 22-28).

Medling i de nordiska grannländerna

I detta avsnitt har medlingens uppkomst, funktion och roll tagits upp utifrån varje nordiskt grannland för sig för att jämförelser till det svenska medlingssystemet ska kunna göras.

Norge

Medling började användas i Norge genom en försöksverksamhet år 1981, och inspirationen till att påbörja medlingsverksamhet kom delvis från Nils Christie's idéer publicerade i hans artikel *Conflicts as Property* år 1977 (Konfliktrådet, u.å). Det började som ett pilotprojekt för att hitta alternativ till fängelse för unga lagöverträdare (Kemény, 2005, s. 101). Under utredningen av projektet framkom bland annat att polis och åklagarmyndigheterna förmedlade fler ärenden i de kommuner där de hade en samordnare för medlingsverksamheten som arbetade hel- eller deltid, än i de kommuner där medlingen sköttes av en socialarbetare utöver dess ordinarie arbete (Kemény, 2005, s. 102).

Medling är nu fullständigt integrerat i det norska rättsväsendet som en särskild sanktion (Brå, 2000, s. 43), detta genom konfliktrådslagen, *Lov om konfliktrådsbehandling* (LOV-2014-06-20-49). Medling ingår även numera i justitieministeriets yrkesansvar och har sedan 2004 blivit ett statligt ansvar i alla avseenden (Kemény, 2005, s. 103), till skillnad från i Sverige där ansvaret istället ligger hos kommunerna. Konfliktråden är en särskild myndighet som fungerar som nationell samordnare, och det finns idag 22 konfliktråd på olika platser i landet (Brå, 2005, s. 24).

Medlarna i Norge är lekmän (som betalas en symbolisk summa för att täcka utgifter), vilket beskrivs som en viktig princip inom norsk medlingsverksamhet då det anses passa in i visionen att ge tillbaka konflikten till inblandade parter. Skillnaden är att det i Sverige kan vara både lekmän och tjänstemän. Medlarna väljs lokalt för en fyraårsperiod, och ansökan om att bli medlare bedöms likt Sverige utifrån personlig lämplighet. Därmed behövs inga förkunskaper för att kunna bli medlare, dock behöver alla genomgå en obligatorisk utbildning på fyra dagar. En kortare utbildning är även krav i Sverige.

Förmedlingen av ärenden till konfliktråd sker i första hand när reaktionen annars skulle varit åtalsunderlåtelse, böter eller villkorlig dom (Brå, 2000, s. 43). Majoriteten av medlingsbara ärenden överförs från polis och åklagare (Brå, 2005, s. 24). Medling används främst då unga personer begår brott, men det finns till skillnad från i Sverige inga riktlinjer om åldersgränser i lagen. Om medlingen inte resulterar i ett avtal så återförs ärendet till den traditionella

rättsprocessen. Sluts däremot ett avtal så följs detta upp (Brå, 2000, s. 43), vilket inte sker i Sverige.

Danmark

Mellan 1995 och 2002 pågick i Danmark en försöksverksamhet gällande medling vid brott (Brå, 2000). Men det var inte förrän år 2008 som detta fick ökad uppmärksamhet då det av det danska justitieministeriet etablerades en kommitté som skulle hjälpa till att utveckla medling vid brott. Baserat på rapporten *Betænkning om konfliktråd* skapad av kommittén så skapades en medlingslag (Gade, 2018). Lagen om konfliktråd (lov om konfliktråd) tillkom år 2010, vilket innebar att medling började erbjudas över hela landet (Konfliktråd, u.å). I Danmark kan medling aldrig ersätta rättsprocessen, utan ses istället som ett komplement (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015). Till skillnad från Sverige kan det alltså inte ersätta varken åtal eller rättegång, men det kan dock likt Sverige förekomma att medling beaktas vid domstolens påföljdsbestämmelse (SOU 2000:105, s. 98). Till skillnad från Sverige är medling i Danmark tillämplig för alla åldrar (Konfliktråd, u.å), dock framkommer det i rekommendationer i rapporten *Betænkning om konfliktråd* att det är lämpligast för de under 25 år (Justitieministeriets udvalg om konfliktråd, 2008).

Det är polisen i Danmark som i ett första steg ansvarar för att medling ska ske, och när ett ärende anses lämpligt för medling så skickas ärendet vidare till en medlingssamordnare som grundligt undersöker ärendets lämplighet för medling (Justitieministeriets udvalg om konfliktråd, 2008; Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015), såsom i Sverige där den första ärendeförmedlingen är polisens ansvar. Lagen om konfliktråd redogör likt den svenska lagen inte för några riktlinjer kring lämpliga och olämpliga brott. Likt Sverige framkommer det dock i förarbetet att grova vålds- och sedlighetsbrott bör anses som olämpliga (Justitieministeriets udvalg om konfliktråd, 2008).

Vad som skiljer sig är att alla polisdistrikt i Danmark har en medlingssamordnare som arbetar med medlingsärenden civilt utanför traditionellt polisiärt arbete (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015), där det i Sverige sker kommunvis. Medlarna är lekmän som väljs ut av polisdistrikten där kravet är att de ska vara bosatta i närheten och vara helt ostraffade sedan tidigare (SOU 2000:105, s. 98), medan den svenska beskrivningen är att det ska vara en kompetent och rättrådig

person, som kan vara såväl lekmän som tjänsteman. Det krävs precis som i Sverige att medlaren har genomgått en kortare utbildning innan denne kan bli medlare. Fokus i medlingsprocessen i Danmark är främst på att träffas och prata, inte på att kompensera den andre parten för de skador som uppkommit, eftersom ärendet kommer gå till domstol efteråt eller har redan varit i domstol vid medlingstillfället (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015). Givetvis kan diskussioner och överenskommelser kring kompensation förekomma i medlingen, men det är främst i domstolen som detta är en aspekt.

I ett nytt forskningsprojekt fokuserat på gärningspersoner och brottsoffer som har deltagit i medling eller konferenser om reparativ rättvisa har det undersökts om tillfredsställelse av processen. Av 169 deltagande parter framkom det att 85% av dessa fick ut vad de ville få ut av mötet. 94% av de deltagande parterna tyckte att processen var rättvis, och 75% ansåg processen som framgångsrik. 95% av deltagarna ansåg att det var en bra medborgarservice (Konfliktråd, u.å). Forskning visar att medling inte används alls lika ofta i Danmark som i Norge och Finland, men det skulle lika gärna kunna bero på att det har varit en etablerad verksamhet i dessa länder längre än i Danmark (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015). Eftersom mätningar av detta inte har gjorts i Sverige kan detta inte heller jämföras till Sverige.

Finland

Medling i Finland tog sin form 1982 som ett forskningsprojekt med Juhani Ivari som forskningsassistent och lett av sociologien Martti Grönfors (Jokinen, 2011, s. 174). Efter en utredning på uppdrag från social- och hälsovårdsministeriet 1998 med syfte att ta reda på hur medling kunde organiseras för att täcka hela Finland. Ivari utsågs till utredningsman och han kom fram till ett flertal punkter men framförallt att det behövdes en lagstiftning kring medling (Jokinen, 2011, ss. 179-180). Det blev också fallet när regeringen 2005 la fram en proposition (RP 93/2005) med målsättningen att lagstadga ett ramverk för medling i Finland. Resultatet blev 9.12.2005/1015 *Lag om medling vid brott och vissa tvister* (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta).

Det återfinns en del likheter till den svenska lagen, bland annat att parterna involverade enbart på egen fri vilja kan delta i medling. Skillnaden är att i Finland kan parterna (offret eller

gärningspersonen) själva initiera processen till medling så länge det inte är brott i nära relation. I de fallen är det enbart polisen och åklagarmyndigheten som kan initiera medling. Både i Finland och Sverige finns det inga direkt tydliga direktiv för när medling är lämpligt eller olämpligt utan det avgörs från fall till fall. Dock tillåter Finland alla åldrar möjligheten till medling vilket inte Sverige gör. Om någon av personerna är minderåriga måste en laglig företrädare godkänna att medling utförs (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015), Sverige har inget sådant krav istället har förmyndare rätt till att delta under medlingen. Likt Sverige måste gärningspersonen medge skyldighet för att få medling, ett medgivande som heller aldrig kan ifrågasättas under processens gång (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015, ss. 138-140). Slutligen i medlingsprocessen är alla överenskommelser och avtal lagligt bindande och följs upp, vilket inte är fallet i Sverige. Om medlingen har lyckats är det i Finland upp till åklagaren att beakta det här och besluta om åtal ska väckas eller inte (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015), likt Sverige.

Både de ansvariga för verksamheten och medlingshandledare måste enligt lag ha en högskoleutbildning som är lämplig enligt § 10 i den finska medlingslagen. Själva medlaren behöver ha genomgått en introduktionsutbildning i medlingsverksamhet och även ha övrig utbildning, samt erfarenhet som krävs för att klara av arbetet ordentligt enligt § 10 i den finska medlingslagen. Den svenska lagen trycker istället på att de behöver ha en lämplig bakgrund både personligt och utbildningsmässigt.

Den finska lagen skiljer sig även i organiseringen av verksamheten. Utöver att det finns ett nationellt styrorgan finns även en delegation som utnämns var tredje år vars uppgifter bestäms när de väljs. Dessutom ska styrorganet, Institutet för hälsa och välfärd, enligt § 11 i den finska medlingslagen se till att det finns kompletterande utbildningar för alla inom medlingsverksamheten både på nationell och regional nivå, något som inte finns i den svenska lagen.

Analys

Analysen är uppdelad i olika delar, där den första delen presenterar medling mer generellt. I denna del analyseras empirin med hjälp av teoretiska perspektiv och tidigare forskning. De teoretiska perspektiven *återintegrerande skam*, *empowerment* och *recognition* används för att

belysa de viktiga aspekterna i medling, och vad som sker då medling brister i sin verksamhet och användning. Därefter går analysen in på medling i Sverige utifrån potentiella brister, och potentiella förbättringar med hjälp av jämförelser mellan de nordiska länderna. Slutligen görs en analys utifrån för vem eller vilka medling är lämpligt, och vilken problematik den svenska regleringen kring bland annat ålder och lämplighet av brott kan utgöra. En analys av forskningsläget, och hur en bör tänka när det kommer till att forska kring medling tas upp som en avslutande del.

Medlingens inslag och vikten av medlaren

Medlingens funktion

Analysen visar att medling dels är till för brottsoffret i form av att denne ska få dela med sig av sitt perspektiv, bearbeta känslor och få upprättelse, dels för att gärningspersonen att kunna förstå innebörden av sina handlingar (Zehr, 2002; Socialstyrelsen, 2018), och därigenom förhoppningsvis fortsätta till ett laglydigt liv. Bland de studier vi analyserat finns det studier som har visat att medling har en brottspreventiv funktion genom att förhindra gärningspersoner från att återfalla i brott (Brå, 2008; Sehlin, 2009; Abrams, Umbreit & Gordon, 2006; Bradshaw, Roseborough & Umbreit, 2006), samtidigt har det visat sig svårt att mäta då det kan vara flera faktorer som påverkar, inte endast medlingen som ensam aspekt (Abrams, Umbreit & Gordon, 2006; Bradshaw, Roseborough & Umbreit, 2006). Den brottspreventiva delen beskrivs vara möjlig i de fall där återintegrerande skam blir en del av processen, där gärningspersonen återintegreras till ett laglydigt liv genom samtal såsom det i ett medlingsmöte där skammen får personen att avstå från brott, snarare än desintegrativ skam som istället innebär exkludering, stämpling och stigmatisering som avvikande (Newburn, 2017). Möjligheten till brottsprevention tycks bero på dels vem gärningspersonen är, vilket brott och vilka omständigheter det rör sig om (Brå, 2008; Sehlin, 2009), vilket antyder att medling åtminstone kan anses som en bidragande faktor till brottsprevention.

Utifrån brottsoffrets perspektiv visar analysen att medling kan ha positiva effekter såsom känsla av upprättelse och möjlighet att bearbeta känslor, samtidigt finns det studier som visar att medling kan ha negativa effekter såsom rädsla, känsla av tvång, återviktisering eller ångest

(Choi, Bazemore & Gilbert, 2011; Rypi, 2015). De flesta av studierna vi analyserat i uppsatsen har dock påvisat att det kan ha en positiv effekt. Även om forskningen vi tagit del av i vissa fall visar att medling inte har kunnat tillfredsställa parterna, så verkar det som att flertalet som deltar i medling känner att det har bidragit med något och att de är nöjda med vad de fått ut av samtalet (Choi, Bazemore & Gilbert, 2011; Rypi, 2015; Konfliktråd, u.å.). Dock är det viktigt att beakta att många studier som görs kring detta inte går att generalisera till andra kontexter, och att resultatet av forskning kan bero på urvalet av respondenter.

När det gäller tillfredsställelse utifrån medling beskriver Rypi (2015) bland annat att styrkorna med medling kan vara att processen kan få brottsoffret att avdemonisera sin bild av gärningspersonen, men också gärningspersonen att avdemonisera den bild denne har av sig själv. Det är här den återintegrerande skammen kan bli en del genom att en stämpel som avvikande via samtalet kan övergå till en skam som syftar på att återintegrera individen till ett laglydigt liv (Newburn, 2017), där också bilden gärningspersonen och den brottsoffret har av gärningspersonen kan avdemoniseras. Detta beskrivs kunna leda till att parterna pratar ut, tar perspektiv och skapar förståelse som annars inte sker utanför denna kontext (Rypi, 2015). Det är i en sådan process konflikten kan gå från negativ till positiv genom empowerment som ger styrka till parterna och recognition som skapar lyhördhet gentemot den andre parten (Bush & Pope, 2002), vilket kan beskrivas möjliggöra för en positiv interaktion sinsemellan som i sin tur kan möjliggöra för det Rypi (2015) beskriver kring att kunna ta perspektiv och skapa förståelse för varandra. Även om den svenska medlingen inte tycks ha sitt främsta fokus på det värdeinriktade i medlingen, som empowerment och recognition möjliggör för (Jacobsson & Wahlin, 2017), så verkar detta ändå finnas med som en del genom hela processen med tanke på att det finns ett fokus på att båda parternas intressen ska mötas.

Utifrån den ovanstående analysen är det av vikt att beakta att chansen att prata ut såsom under medling inte förekommer i rättsprocessen, där den emotionella aspekten av brottet inte beaktas på samma sätt. Ett brott innebär att lagar har brutits mot, som i rättsprocessen beskrivs betraktas som en kränkning mot staten (Zehr, 2002). Det beskrivs att offret här riskerar att inte få upprättelse, eller bli sedd och förstådd (Zehr, 2002). Då är det också viktigt att medlingen går rätt

till för att parterna därefter ska bli tillfredsställda med processen. Medlarens roll beskrivs i det här hänseendet betraktas som viktig (Choi & Gilbert, 2010; Rypi, 2015).

Medlarens roll

För att medling ska betraktas som medling ska det alltså finnas en tredje part, en medlare.

Medlaren ska ta en passiv roll, där lyhördhet och att ge stöd till parterna är av vikt

(Socialstyrelsen, 2018; Rypi, 2015). Andra viktiga aspekter har framkommit i analysen, bland annat att det finns ett upprättat förtroende mellan medlaren, gärningspersonen och offret, och att medlaren också hjälper till att förbereda parterna så mycket som möjligt innan mötet, särskilt eftersom alla inte känner till hur medling fungerar (Rypi, 2015; Choi & Gilbert, 2010).

Medlarens roll kan här tolkas vara viktig för att medlingen ska kunna bidra med något. I Rypi's (2015) rapport framkom det att alla utom en hade varit tillfredsställda med medlingen, vilket verkade bero på medlarens roll, kompetens och egenskap, där medlaren inte förberedde brottsoffret tillräcklig och där denne hade varit för påtryckande. I amerikansk forskning har det visat sig att tillfredsställelse av medling kan bero på hur en ursäkt ges, eftersom det där finns ett krav på ett brev om ursäkt som gärningspersonen ska förbereda innan medlingen (Choi & Severson, 2009). Det förekom att gärningspersonen menade ursäkten, medan den inte alltid uppfattades uppriktig av brottsoffret. Detta beskrevs kunna bero på nervositet, eller också avsaknad av skicklighet att framföra ursäkten, vilket även här kan tolkas bero på förberedelser. I svensk kontext är en ursäkt inte något som framkommer som ett krav, även om det är något som kan önskas. Oavsett om en ursäkt är ett krav eller inte så skulle förberedelser därav kunna tolkas vara a och o, där medlarens roll är viktig för att kunna genomföra en sådan förberedelse, oavsett om det gäller en ursäkt eller framförande av det egna perspektivet. Förberedelser beskrivs också vara viktigt eftersom det inte är ovanligt att parterna saknar kunskap om medlingsprocessen (Choi & Gilbert, 2010).

Medlaren är även viktig i förmedlingen av kunskap eftersom det annars kan bli som i Abrams, Umbreits och Gordons (2006) studie där gärningspersonen genomförde medling för att de trodde att de var tvungna, eller för ett sätt att se bättre ut inför domstolen. Eftersom medling för vissa kan vara något helt nytt så skulle därför medling kunna anses bristfällig då medlaren misslyckas med att förbereda parterna tillräckligt inför mötet, och där förtroende totalt saknas. Särskilt

viktigt kan detta vara då det finns fall där ångest, rädslor, känsla av tvång och återviktisering har förekommit för brottsoffret (Choi, Bazemore & Gilbert, 2011). Om medlaren brister i sin roll som medlare genom att exempelvis inte förbereda parterna tillräckligt, att inte vara lyhörd eller opartisk, så kan det som i Rypi's (2015) studie där ett brottsoffer inte kände att medlingen gjorde någon nytta ske. Medlingen ger då alltså inte den effekt som är avsedd med den reparativa rättvisan. Parterna går då miste om en genuin dialog där empowerment och recognition kan skapa styrka och lyhördhet (Bush & Pope, 2002), som kan göra att man kan ta varandras perspektiv och återfå en positiv interaktion sinsemellan, även om konflikten, i detta fall brottet, kvarstår. Detta innebär också att medling kan riskera att förlora dess brottspreventiva aspekt som kan ske via ett samtal såsom det i medling, där återintegrerande skam är tänkt att återintegrera individen till ett laglydigt liv snarare än att exkludera denne från samhället (Newburn, 2017). En sådan exkludering där individen stämplas som avvikande via vad som benämns som desintegrativ skam har visat sig möjliggöra för ett fortsatt liv vad gäller brott, till skillnad från den återintegrerande skammen som kan möjliggöra för att gärningspersonen med hjälp av exempelvis medling känner skam utan att exkluderas eller stämplas som avvikande, vilket skulle kunna möjliggöra för chansen till ett laglydigt liv i framtiden (Newburn, 2017).

Glipa mellan ideal och verklighet

Att få chansen att prata ut där den känslomässiga aspekten får framträda kan utifrån vad som ovan beskrivits anses som viktigt, just för att det inte finns utrymme till detta i andra kontexter. Då är det också viktigt att båda parter intressen möts, vilket är en viktig roll medlaren har vad gäller förberedelser inför medlingsmötet och stöttning under medlingsmötet. Samtidigt beskriver Choi, Bazemore och Gilbert (2011) att det finns någon slags glipa mellan medlingens ideal och den faktiska praktiken av medling. Även Heidi Jokinen (2011) tar upp detta i sin doktorsavhandling, och beskriver det istället som den ideala lösningen och den tillräckliga lösningen. Jokinen beskriver skillnaden mellan dessa som att det i den ideala lösningen finns en grund i moraliska ställningstaganden såsom förlåtelse och försoning, medan det i den tillräckliga lösningen finns en grund i överenskommelser och slutna avtal, där den moraliska aspekten inte alltid finns närvarande. I den tillräckliga lösningen beskrivs det som att överenskommelser och slutna avtal också är resultatet av medlingen, vilket beskrivs vara enklare att mäta som utomstående part (andra än gärningsperson och brottsoffer). En tillräcklig lösning kan också vara

en ideal lösning i de fall där en genuin dialog har förekommit, och där parterna har upplevt medling och överenskommelser som meningsfullt (Jokinen, 2011). Det går alltså inte bortse ifrån att vad man vill få ut av medlingen och vad man faktiskt får ut kan skilja sig åt, och att när det talas om resultat så måste man också fråga sig vilka resultat man är ute efter. En överenskommelse eller ett slutet avtal betyder inte nödvändigtvis förlåtelse och försoning.

Stöd och kunskap

Stöd och kunskap är en annan del som skulle kunna påverka medlingsverksamheten. Därför analyserar vi, baserat på tidigare studier och rapporter, först bristerna för att bygga en bild av den nuvarande situationen, för att sedan utifrån bristerna analysera potentiella förbättringar.

Brister

Sveriges och de övriga nordiska ländernas medlingsverksamheter jämförs i det följande för att finna potentiella brister gällande stöd och kunskap. Länsstyrelsens Skånes rapport (2019, s. 28) undersöker just frågan om stöd bland de skånska kommunernas verksamhet. Rapporten visade att det endast var en kommun som upplevde att de fick stöd till sin medlingsverksamhet, och på frågan om ökat stöd behövdes för utvecklingen av verksamheten ansåg majoriteten att det behövdes. Det stöd de skånska kommunerna önskade gällde utbildning av personal, mer arbetskraft inom medling och samverkan mellan andra kommuner för att se hur andra arbetar. Kommunerna önskade också att öka efterfrågan av medling. Den sista önskan kan tolkas härröra till det som framkommit tidigare, om att det finns brist på upplysning i samhället om medling. En annan aspekt är mer klarlagd, det faktum att det beskrivs vara vanligt att medling aldrig informeras till de som egentligen har rätt till medling och att en del kommuner inte alls har någon medlingsverksamhet att erbjuda. Även Socialstyrelsen (2012) tog upp att det finns skillnader mellan kommuner vad gäller vilket stöd de och dess medlare får. Gällande att frågan inte ges till de som har rätt till medling så var en av orsakerna brist på kunskap (Socialstyrelsen, 2012). Det beskrivs även att de ansvariga instanserna ska ha grundläggande kunskap om medling eftersom det är viktigt hur frågan ställs, dels för att parterna ska få rätt information, dels för att de ska vilja delta (Socialstyrelsen, 2012). Medlingens möjliga effekter till att begränsa återfall i brott, och att för brottsoffret kunna bearbeta sina upplevelser kan tolkas utebli ifall de inte får vetskap eller rätt information om medling. Även negativa attityder och bristande tilltro till

medling har visat sig förekomma inom rättsväsendet eftersom vissa myndigheter och personer har värderingar som inte är samstämmiga med medlingens syfte (Socialstyrelsen, 2012), vilket skulle kunna tolkas bero på just bristande kunskap.

Potentiella förbättringar

För att tackla bristerna ovan behövs en analys av hur potentiella förbättringar skulle kunna ske. Först och främst beskrev Brottsförebyggande rådet (2008) att en av anledningarna till att medling på 2000-talet började användas mer var just på grund av att det blev obligatoriskt för alla kommuner att erbjuda detta år 2008, men också för att de hade fått ökad kunskap och ökat stöd genom rådets regeringsuppdrag som varade mellan 2003-2007. Nu på senare år verkar det istället som att medling använts mindre utifrån vad nyare rapporter och forskning visar. Stödet för medlingsverksamheterna var riktat till under regeringsuppdraget 2003-2007 eftersom kommunerna därefter själva skulle kunna bedriva verksamhet, alternativt i samarbete med andra kommuner (Brå, 2008). Detta innebär att det omfattande stöd som fanns under uppdraget inte längre finns. Det är istället upp till kommunerna själva att organisera utifrån den struktur och ekonomiska tillgångar som finns till hands. Ett utökat stöd till medlingsverksamheten, om det riktas väl, kan positivt påverka flera aspekter, bland annat effektiviteten, kvaliteten och tillgången i Sverige. Finland är ett exempel på ett land vars organisering täcker några av de önskemål kommunerna i Skåne uttryckte genom att det finns en tillsatt delegation som får ansvaret för att övervaka medlingsverksamheten, se till att det finns samverkan och komma med förslag för att vidareutveckla verksamheten (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015, s. 142). Själva medlingsbyrån har ansvaret att ta emot fall om medling och överlämna det till en medlare, till skillnad från i Sverige där kommunernas socialtjänst får stå för större delen av ansvaret idag (Socialstyrelsen, 2012). Danmark är ett annat exempel där de istället har en medlingssamordnare inom polisen i varje polisdistrikt som utanför polisiärt arbete har ett specifikt ansvar att skicka vidare ärendet till medlare (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015). I Norge finns vad som kallas för Konfliktråden, vilket är en myndighet som fungerar som nationell samordnare för medlingsverksamheten i landet och som har ett övergripande ansvar (Brå, 2005, s. 24). Medling är i Norge justitieministeriets yrkesansvar och är således ett i alla avseenden statligt ansvar och inte kommuners (Kemény, 2005, s. 103f.), vilket är fallet i Sverige.

Vidare är utbildningar om medling till personer inom medlingsverksamheten, men möjligen även andra myndigheter, av stor vikt. Genom att ge stöd i form av utbildningar beskrivs tillgången till potentiell personal i verksamheten kunna öka (Hjort, 2019), dessutom om utbildningarna även riktas till andra myndigheter, exempelvis Polismyndigheten. Då kanske polisen får en förståelse för verksamheten och vikten av att informera om rätten till medling. Det leder oss till ytterligare en form av stöd, myndigheter som är inblandade i medling på ett eller annat vis kan behöva extra stöd för att kunna uppfylla de åtaganden de fått. Återigen är Polismyndigheten ett bra exempel eftersom vi tidigare berättat om att polisen inte alltid har kunskapen eller möjligheten att informera om medling (Socialstyrelsen, 2012). Om nu inte deras åtaganden genomförs påverkar det den resterande verksamheten som helhet. Med det i baktanke kan det argumenteras för att stöd i form av antingen avlastning, mer personal och/eller mer kunskap är nödvändigt.

Ett stöd kan vara finansiellt, dock får kommuner i Sverige idag redan finansiellt stöd för att kunna ha en medlingsverksamhet. Dock kan stöd som med exemplet om Finland eller Norge ges genom organisering genom att det finns institutioner med vissa ansvar som kan tillåta medlingsverksamheten att utföra medling och inte samtidigt ha eget ansvar för alla de delar som nämnts. Om tillgången till medling ökar genom en omstrukturering som ger stöd till verksamheten skulle också behovet kunna öka, och i samma andetag skulle informationsläget i samhället kring medling kunna öka.

Organisering, samordning och ansvar

Hur medlingsverksamheten är organiserad, samordnad samt hur ansvaret över den är fördelad kan alla sägas påverka hur väl verksamheten fungerar. I detta avsnitt kommer vi därför att utifrån rapporter och tidigare studier identifiera och analysera de potentiella brister som finns inom området för att sedan diskutera potentiella förbättringar som vi tror kan motverka dessa brister.

Brister

För att identifiera de brister som finns inom organisering, samordning och ansvar är det nödvändigt att analysera hur Sveriges medlingsverksamhet är organiserad idag och hur den har fungerat i praktiken. Även om det är obligatoriskt för varje kommun i Sverige att erbjuda medling till lagöverträdare under 21 år så är det även upp till varje kommun att själva bestämma

hur medlingen ska organiseras (SFS 2001:453 kap 5 § 1c; Brå, 2008). Kommunerna är alltså skyldiga att erbjuda medling, men de är inte skyldiga att själva ha en verksamhet för den. Det framkommer att vissa kommuner har egna medlingsverksamheter, medan andra inte har det eftersom de istället samarbetar eller köper medling från andra kommuner (Brå, 2008).

Socialstyrelsen (2012) har i sin rapport kommit fram till att organisation, tid, rutiner, ekonomi, stöd för medlare och vilka brottstyper som är lämpliga kan skilja sig mellan kommunerna, och att det därför ser olika ut i olika kommuner. Detta framställs även som ett rättssäkerhetsproblem i de fall då medling inte kan erbjudas likvärdigt, eftersom medling är något som kan beaktas av åklagare gällande åtalsunderlåtelse, och av domstol gällande påföljden. Det framkommer bland annat en viss skillnad i tid och rutiner mellan kommuner beroende på kommunens organisation av verksamhet, men också beroende på medlarens kompetens. Fungerar medlingen som en syssla bredvid ett heltidsarbete kan det förekomma att det för dessa medlare inte finns egentlig tid för medling (Socialstyrelsen, 2012), vilket kan tolkas påverka medlingen i negativ bemärkelse då parterna riskerar att missa viktiga aspekter av medlingen. Choi och Gilbert (2010) diskuterade exempelvis konsekvenserna ifall en process går för skyndsamt till som en fast food-modell, där parterna istället blir missnöjda med processen eftersom de riskerar att inte få ut vad de förväntat sig. Socialstyrelsen (2012) beskriver att flera kommuner tycker att medlare bör ha medling som en syssla på heltid, och inte vid sidan av annat arbete då medlingen kan bli åsidosatt. Brå (2000, s. 47) tar även upp detta i sin slutrapport från försöksverksamheten som inleddes år 1998, och skriver att en medlingsverksamhet som bedrivs frikopplad från övrig verksamhet inom socialtjänsten har bäst förutsättningar för att fungera. Rapporten styrker det som Socialstyrelsen (2012) beskriver, och menar att medling ofta prioriteras bort till förmån för mer akuta arbetsuppgifter. Detta framkommer även i Norges utredning av landets pilotprojekt med medling att fler ärenden förmedlades i de kommuner som hade en samordnare för medlingsverksamheten som arbetade hel- eller deltid, än i de kommuner där verksamheten sköttes av socialarbetare parallellt med dess ordinarie arbete (Kemény, 2005, s. 102).

Att lagen är öppen med att det inte finns några brottstyper som ska exkluderas och att förarbetet till lagen ger rekommendationer om vissa olämpliga brott skulle kunna innebära att olika kommuner har olika syn på lämpliga och olämpliga brottstyper, vilket skulle kunna påverkas av medlarens kompetens och hur medlingen ser ut i den kommun där den erbjuds. Detta skulle

kunna innebära att vissa brottstyper kan komma att exkluderas från medling beroende på kommunens medlingsverksamhet, vilket i det stora hela skulle kunna innebära att gärningsperson och brottsoffer påverkas utifrån hur struktur och organisation ser ut i den kommun de bor i.

Socialstyrelsen (2012) visade i sin rapport att det finns en brist i tillfrågan kring medling, där polisen inte alltid ställer frågan trots att de har ett ansvar att göra detta. Det framkom även att socialtjänsten kunde anses bristfällig här. Detta skulle kunna tolkas vara en av anledningarna till att vissa medlingsverksamheter runt om i landet inte får in ärenden till medling. Om gärningsperson och brottsoffer inte vet om att det finns en möjlighet till medling som komplement till rättsprocessen kan möjligheterna begränsas till ett mer emotionellt samtal som annars inte förekommer i rättegången. Rapporten visade att brist på kunskap, motivation eller avsaknad av tydliga riktlinjer kunde vara några anledningar kring varför frågan inte ställs. En annan förekommande anledning var att det ansågs svårt att kunna informera gärningspersonen om medling efter ett långt och ansträngt förhör (Socialstyrelsen, 2012). Utöver det tillhör polisen en annan styrgrupp, vilket innebär att medlingsverksamheten inte har möjligheten att styra vad som sker inom polisen. Samarbetet hänger istället på enskilda kontakter mellan polisen och medlingsverksamheten. Det gör att medlingen som idé inte får någon direkt spridning inom polisen och hänger mycket på att det finns personer som är intresserade av medling som idé (Andersson, 2014). Gärningsperson och brottsoffer får därav kanske aldrig reda på att medling finns, vad det är och vad dess syfte är.

De ovannämnda brister som tagits upp i detta avsnitt kan alla ha en inverkan på den brottspreventiva aspekten av medling. Att medling inte aktualiseras i medlingsbara ärenden på grund av brister i tillfrågan kring medling, att det prioriteras bort eller att olika brottstyper exkluderas i kommuner, kan innebära att man går miste om en möjlighet till brottsprevention via den återintegrerande skammen. Möjligheten att återintegrera lagöverträdaren till den laglydiga gemenskapen kan gå förlorad, och chanserna att denne istället stämplas som kriminell och blir exkluderad från samhället via den desintegrativa skammen ökar (Newburn, 2017, s. 238). Den återintegrerande skammen beskrivs vara en effektivare form av brottsbekämpning, då lagöverträdarens respons på desintegrativ skam mest troligt blir motsträvande snarare än tillmötesgående. Responsen på den återintegrerande skammen beskrivs istället som positiv där

skuldkänslor och skam kan avskräcka från framtida brott (Newburn, 2017, s. 811), vilket man därav kan gå miste om på grund av de brister som finns inom medlingsverksamheten. Det är däremot inte bara den brottspreventiva aspekten i form av att återintegrera lagöverträdaren som man går miste om på grund av dessa brister. Bush & Pope (2002) beskriver att konflikter bland annat kan skapa en känsla av svaghet och självupptagenhet exempelvis i form av fientlighet mot den andra parten i konflikten. Genom de brister som återfinns i svensk medlingsverksamhet så riskerar chanserna till en genuin och positiv dialog via empowerment där båda parterna får en styrka i sig själva, och via recognition där de blir lyhörda mot varandra att reduceras. Möjligheten för parterna att övergå från svaghet till styrka samt självupptagenhet till lyhördhet med hjälp av empowerment och recognition via medling kan försämrats eller rent av utebli på grund av rådande brister, vilket innebär att medlingen riskerar att inte få den effekt som avses utifrån den reparativa rättvisan då interaktionen enligt denna teori riskerar att förbli negativ.

Potentiella förbättringar

Utifrån de brister som i ovan avsnitt diskuterats så finns det ett antal åtgärder som vi anser kan förbättra den svenska medlingsverksamheten gällande organisering, samordning och ansvar. Detta genom att bland annat ta lärdom från våra nordiska grannländer. En skillnad som finns mellan Sverige och de nordiska grannländerna Finland och Norge är huruvida det finns en högre instans som har ett huvudansvar över medlingsverksamheten. Det framkom i Socialstyrelsens rapport att flertalet av de aktörer som tillfrågats efterfrågade en central instans som har ett övergripande ansvar för medlingsverksamheten (Socialstyrelsen, 2012, s. 22). I Danmark är ansvaret uppdelat i polisdistrikt, likt Sverige som har kommunvis uppdelning. Dock verkar det i Danmark fungera mer likvärdigt i landet eftersom varje polisdistrikt har en medlingssamordnare som skickar vidare ärendet till medling, medan det i Sverige är upp till kommunen hur medlingen organiseras så länge den erbjuds. Gällande övergripande ansvar finns det skillnader mellan de nordiska länderna, där varken Sverige eller Danmark har någon myndighet med ett övergripande ansvar, vilket såväl Norge och Finland har. Samtidigt har det beskrivits att det främst är i Norge och Finland som medlingen har använts i högre grad (Lappi-Seppälä & Storgaard, 2015). I Norge har man, som tidigare nämnts, just en separat myndighet vid namn Konfliktrådet som fungerar som nationell samordnare för landets medlingsverksamhet. Det finns i Norge 22 statliga konfliktråd som utövar medling, och det är alltså inte enskilda kommuners

ansvar att utöva detta (Brå, 2005, s. 24). I Finland är det social- och hälsovårdsministeriet som har det primära ansvaret över ledning, styrning och övervakning § 5 (9.12.2005/1015). Brå (2005, s. 57) skriver att det vid tidpunkten för rapporten inte finns tillräckligt med kunskap om hur medling bör organiseras, och att lärdom bör tas utifrån internationella erfarenheter av medling gällande hela medlingsverksamheten. Att medlingsverksamheten är ett statligt ansvar där en separat myndighet finns som utför och samordnar verksamheten skulle kunna vara ett sätt att motverka skillnader i hur medling genomförs runt om i landet. Som ett sätt att effektivisera medlingen i Sverige skulle lärdom kunna tas av Norge och Finland genom en implementering av en högre instans för att säkra kvalitet, utbildning och metodutveckling som bland annat ett flertal aktörer i Socialstyrelsens rapport (2012, s. 22) efterfrågade.

Tydligare riktlinjer för berörda myndigheter skulle även kunna vara något att beakta, vilket är något som Brå (2000, s. 47) lyfte redan i utvärderingen av Sveriges försöksverksamhet med medling. Detta beskrivs vara något som tydliggör för hur exempelvis polis och åklagare ska förhålla sig till medling, men också som något som skulle kunna öka medlingsverksamhetens legitimitet och genomslagskraft (Brå, 2000, s. 9). Att tydliggöra riktlinjer för berörda myndigheter skulle även kunna öka möjligheten till likvärdig medling i hela landet, då det genom detta skulle kunna minska skillnader som finns mellan olika kommuner gällande exempelvis organisering och rutiner. Socialstyrelsen (2012) beskriver att avsaknad av tydliga riktlinjer kunde vara en av anledningarna till varför frågan om medling inte ställs, och ett förtydligande av dessa riktlinjer skulle rimligtvis kunna öka tillfrågan kring medling. Att organisera medlingsverksamheten genom att den faller under statligt ansvar med en separat myndighet som har huvudansvar över verksamheten skulle kunna vara ett sätt att implementera sådana riktlinjer och därmed motverka de brister som idag finns.

Vad är lämpligt?

Vilka brott och vilka åldersgrupper som är lämpliga för medling vid brott har visat sig svårt att analysera. Sverige är det land av Sverige, Norge, Finland och Danmark som enbart erbjuder medling till gärningspersoner från 21 år och yngre. Den avgränsningen såg vi till en början som konstig, fast med mer information till hands kan vi se att det finns rimlighet bakom avgränsningen. Anledningen har i analysen visat sig ligga till grund i avsaknaden av forskning i

medling, där Sverige har varit försiktiga för att undvika att ta felsteg. Bakgrunden till försiktigheten har legat i maktbalansen mellan offret och gärningspersonen där en oro att en äldre gärningsperson skulle kunna ha för stort maktövertag över ett yngre offer har funnits (Brå, 2007, s. 9). Det är inte en ogrundad oro eftersom forskningen vi tagit del av har visat att det finns risker i medling då balansen mellan offer och gärningsperson kan bli skevt åt både det ena eller det andra hållet (Hansen & Umbreit, 2018, s. 104).

Norge, Danmark och Finland har däremot ändå tillåtit alla åldersgrupper att få medling om de önskar. Där har de istället gjort avgränsningen kring vilka brott som är lämpliga för medling och om offret är en person i behov av extra skydd, exempelvis en minderårig. Både Danmark och Finland har liknande avgränsningar om vilka brott som är lämpliga, fastän det även finns ett stort utrymme för eget tolkande. Den svenska lagen ger även den ett ganska fritt tolkningsutrymme kring vilka brott som är lämpliga för medling då den inte förbjuder några brott, samtidigt förekommer vissa rekommendationer i propositionen kring vad som kan ses som olämpligt (prop. 2001/02:126). Dock är det fortfarande upp till kommunerna själva att bedöma. Brott ska var för sig bedömas om de är lämpliga för medling eller inte, vilket kan ses som problematiskt. Vi har redan visat på vilka problem som uppkommit i Sverige på grund av möjligheten till egna tolkningar. De rapporter och forskning vi läst har trots det inte tagit upp några baksidor med friheten om vilka fall som är lämpliga och inte, vilket gör att det är svårt att säga varken eller utan att enbart vara personligt tyckande gällande vilken åldersgrupp eller vilka brott som är lämpliga för medling. Det vi kan säga är att forskning behövs på området, och med tanke på att de övriga länderna har tillåtit alla åldersgrupper borde forskning utföras på hur det har fungerat, och om det kan vara av intresse för Sverige att överväga.

Övervägandena bör baseras på forskning, dock är det av vikt att notera att lagar även har ett symboliskt värde i form av de rättsliga normer rättsstaten upprättar (Baier & Svensson, 2018, ss. 62-68). Om resonemanget är att medling i Sverige används som ett brottspreventivt verktyg skulle man kunna göra argumentet att efter en person har fyllt 21 år så anser staten att det inte går att förhindra ett fortsatt liv i brott för den personen. Vidare är fortfarande den moraliska aspekten av stor vikt. Enligt den reparativa rättvisan är brott en skada på individerna inblandade som måste läkas, och det kan medling hjälpa till att göra. Även de teoretiska perspektiven om

återintegrerande skam och *empowerment och recognition* gör inga anspråk på vilka brott eller åldersgrupper som bör exkluderas (om några bör exkluderas), utan de är riktade mot allmänheten och innefattar alla. Det betyder inte att det inte finns fall då medling kan vara olämpligt, problemet är bara att det inte verkar finnas några konkreta studier gjorda kring detta. Det finns således flera aspekter att beakta och många luckor att fylla i för att göra ett genomtänkt beslut i frågan, vilket leder oss till det sista avsnittet.

Forskningsläget

Behovet av ökad kunskap om medling har framkommit med konsensus genom de rapporter och tidigare forskning vi har tagit del av, och även i vår analys. Därtill kan det konstateras att området har en enorm bredd och komplexitet. Medling kan utföras inte bara vid brott utan i flera olika sammanhang med åtskilliga teoretiska bakgrunder beroende på vilken typ av medling det berör. Med det här i åtanke blir Kaijus Ervasti's (2018) förslag av intresse. Han föreslår en uppdelning av medling som forskningsområde i tre kategorier: "theoretical models of mediation, practical systems of mediation in context, and mediation in action." (Ervasti, 2018, s. 228).

Uppdelningens syfte är att göra det enklare att analysera medling som helhet. Ervasti (2018) menar att det blir enklare eftersom man skiljer på vad som är teoretiskt och vad som händer i verkligheten. Utifrån de här kategorierna kan forskning som möjligen är mer applicerbar utföras. Exempelvis bör man utifrån Ervasti's idé skilja på forskning kring medling som sker inom skolan och medling vid brott eftersom de innefattar helt olika system och förutsättningar. Därefter kan forskning också göras kring hur medling fungerar praktiskt i den kategori Ervasti kallar "mediation in action" och försöka förstå den sidan av medling också. Det kan verka uppenbart att särskiljning på de olika kategorierna bör göras, ändå är många delar av den forskning vi tagit del av en mix av alla kategorierna. Något som kan resultera i att studierna saknar ett djup där endast en överblick ges. En överblick är definitivt viktig för att hitta områden som behöver studeras mer, fast om alla studier faller inom den här kategorin är det troligt att kunskapen i ämnet också förblir otillräcklig och intetsägande. Inom medling behövs en fördjupning och då kan Ervasti's modell vara vägledande för hur denna fördjupning skulle kunna göras. I alla fall till en början för att sedan kanske göra fler och fler uppdelningar för att kunna få fram alla pusselbitar i ett pussel som uppenbarligen är väldigt stort och komplext.

Diskussion

Diskussionen ämnar att redogöra för de slutsatser som dragits utifrån analysen och våra tankar kring vad studien visat. Slutsatserna presenteras i diskussionens första del, därefter följer kommentarer till slutsatserna i två avsnitt. Det första avsnittet handlar om hur ny forskning kring medling skulle kunna utföras och det andra avsnittet handlar om medlingens potentiella framtidsutsikter i Sverige. Diskussionen avslutas med några sammanfattande kommentarer.

Studiens slutsatser

Syftet med den här studien var att kartlägga, diskutera och analysera den svenska medlingsverksamheten utifrån tidigare forskning och rapporter för att kunna föreslå potentiella förbättringar. Först och främst är det viktigt att poängtera att de slutsatser vi dragit är baserade på sekundärdata vilket kan betyda att vi missat viktig information som möjligen hade ändrat våra slutsatser. Med det sagt har analysen av den empiri vi tagit del av visat en enorm bredd och komplexitet i de här frågorna. Trots det har en slutsats utifrån materialet kunnat ta form. Medlingens nytta visade sig framförallt vara moralisk, där möjligheten till ett emotionellt samtal väger tungt. Den forskning vi tog del av visade att en majoritet hade bra upplevelser av medlingssamtalet, dock har de begränsade resultaten av detta gjort det svårt att kunna generalisera fullt ut. De brottspreventiva aspekterna av medling stöttas framförallt teoretiskt genom *återintegrerande skam*, även här är problemet att det inte finns tillräckligt med övertygande studier, något vi går in djupare på i nästa avsnitt.

När det kommer till brister som kan ligga bakom minskningen av medlingen i Sverige har det visat sig var flera. Det har hänt mycket sedan rapporterna från tidigt 2000-tal, och några av de problem som då fanns har utifrån nyare material kunnat konstateras till att organiseringen av verksamheten saknar tydlighet, det råder brist på stöd till verksamheten i form av utbildningar, brist på samordning mellan de parter som är involverade inom medling, och brist på svensk forskning samt informationsspridning på rättsligt och samhälleligt plan. De här bristerna har påverkat tillgängligheten av medling då vissa kommuner inte erbjuder medling trots att det är lagstadgat att de ska göra det. Det visade sig också att många fall aldrig förs vidare till medling eftersom det råder allmän brist på kunskap och incitament hos Polismyndigheten, och för att en stor del av ansvaret ligger på enskilda individer inom myndigheterna gällande att samordna och

driva medlingsfrågan. Dessutom har en stor variation i formen och kvaliteten av medlingsmöten uppstått på grund av otydliga riktlinjer och för mycket ansvar hos medlare som beslutsfattare.

När verksamheten brister i flera led påverkas som sagt kvaliteten på medlingen vilket också kan sägas rendera teorierna om *återintegrerande skam* och *recognition och empowerment* värdelösa. Effekterna som teorierna talar om kan inte ta plats, i alla fall inte på en större skala om verksamheten brister. Enligt teorierna fortsätter istället den desintegrerade skammens effekter med stigmatisering och stämpling som kan få negativa konsekvenser för gärningspersoner genom att lägga en grund för ett fortsatt liv i kriminalitet. Möjligheten till en positiv interaktion via empowerment och recognition som medlingen kan hjälpa till med begränsas även i de fall medling inte fungerar såsom den är avsedd att fungera, där interaktionen riskerar att förbli negativ.

Med de här bristerna i åtanke tog vi hjälp av teori och empiri för att hitta potentiella förbättringar. Empirin var både allmän men bestod också av forskning från de svenska grannländerna Finland, Norge och Danmark och deras egna medlingsverksamhet. Gällande de andra länderna framgick det att medling utförs betydligt mer organiserat, men inte alltid med stora skillnader i lagarna i jämförelse med Sverige. Den stora skillnaderna länderna emellan var att de har olika typer av centrala styrenheter vars syfte är att bland annat koordinera, samordna, utbilda, utvärdera och utveckla. Denna skillnad skulle kunna förklara varför medling vid brott fungerat bättre där än i Sverige, där Norge och Finland särskilt har varit utmärkande i den forskning som vi har tagit del av vad gäller nationell samordnare. Den fördel vi ser i detta är att allt ansvar inte placeras hos enskilda individer inom verksamheten, utan att det istället finns olika organ som arbetar med organiseringen, och sedan de som utför själva medlingen. Om det finns en nationell styrning skulle den också kunna bidra med att öka information rättsligt och även samhälleligt.

Grannländerna förser i vår mening en färdig väg för utvecklingen av den svenska medlingen. Det betyder inte att deras väg är den direkt rätta vägen, däremot blir deras modeller en informationskälla som bör utnyttjas för att ta fram en verksamhet som, även om den inte skulle bli perfekt, kontinuerligt utvecklas likt den gör hos grannländerna. En utveckling som idag till synes har stannat av i Sverige.

En ny era för medlingsforskning

Möjligen den starkaste slutsatsen att dra från analysen är bristen på fördjupad kunskap inom medling. Stora delar av den forskning vi tagit del av är överblickande eller föråldrad. Vi önskar att det framöver kommer forskning som är mer specificerad, förslagsvis genom att använda sig av Ervasti's modell som beskrivs i analysen, där inriktning på enskilda kategorier kan göras för att få fram kunskap på djupet. Framförallt kan det vara av intresse att studera vilka brott och åldersgrupper som är lämpliga för medling, möjligen genom att utföra studier i länder där det finns färre begränsningar, såsom några av våra grannländer.

Utöver ett behov av forskning allmänt behövs även ny forskning specifikt inriktad på medling i Sverige där det råder en brist på studier. Den svenska forskningens målsättning bör enligt oss rikta sig på att hitta nya metoder för att mäta medlingens brottspreventiva aspekter och även metoder för att mäta hur lyckat ett medlingsmöte har varit. Det här på grund av att det finns begränsningar i vad som kan uttydas i statistiken kring medling i förhållande till hur lyckad medlingen faktiskt är i dagsläget. Det är bland annat en konsekvens av att medling som nått en överenskommelse eller avtal inte garanterar att medlingen varit lyckad. Samma gäller om en överenskommelse inte uppnåtts, vilket inte behöver betyda att medlingen varit misslyckad. Det här gäller också de brottspreventiva effekterna av medling som är svåra att mäta. Anledningarna till att det är svårt att mäta beror på att det inte är helt klart vad som bör räknas in. Det är osäkert om det räcker att räkna återfall i kriminalitet eftersom det kan finnas fler variabler i mixen som påverkar. Dessutom räknas bara de så kallat misslyckade fallen (de som återigen döms för brott). De som inte döms igen kan fortfarande vara kriminella fast de har undkommit rätten, eller kan andra brottspreventiva verktyg ha varit anledningen till ett laglydigt liv. Det är variabler som inte kommer med i statistiken. Dessa begränsningar kan tillåta att en skev bild av hur misslyckad eller framgångsrik medling är får fäste politiskt, rättsligt och samhällsligt. Just därför anser vi att det är väsentligt att forskningen inriktar sig på de här områdena där det idag finns väldigt lite forskning gjord.

Medlingens framtid i Sverige

Vad kan då sägas om medlingens framtid i Sverige? Likt allt som rör framtiden är det svårt att sitta om, däremot antyder den empiri vi tagit del av och vår analys att förändringar är nödvändiga för

att uppnå en mer välfungerande verksamhet. Jacobsson et al. (2018) var av åsikten att medlingen riskerar att försvinna helt i Sverige om inga förändringar sker, vilket är ett resonemang vi delar utifrån den information vi har tagit del av. Vi är av meningen att om medling försvinner i Sverige är det möjligen inte att verksamheten försvinner utan snarare att medling får en så låg prioritet och lågt värde att det hamnar i skuggorna av rättssystemet, utan något direkt värde eller funktion. Möjligen kan det långsiktigt betyda, om inga förändringar sker, att verksamheten ses som bortkastade resurser och att verksamheten därmed stängs ner.

Trots att mycket pekar i en negativ riktning finns det mycket potential att hämta, och det finns redan etablerade och välfungerande verksamheter i våra grannländer där idéer och inspiration kan hämtas ifrån. Möjligheter och kunskap finns att hämta, problemet anser vi ligga i att det även krävs att idéen om medling säljs till allmänheten för att på så sätt kunna få en rot i samhället. Jokinen (2011, ss. 202-204) beskrev det här hindret i sin doktorsavhandling:

“Det är dock inte ovanligt att man beskriver medling i termer kända från det retributiva paradigmet. Detta gör man, vill jag hävda, för att få det samtida samhället övertygat om medling. Vill man få vid acceptans för medling och vill man att verksamheten ska bli ekonomiskt hållbar, måste man sälja den till samtiden.”

Som vi nämnt i inledningen pågår en kriminalpolitisk debatt där höjda straff inte sällan framställs som en lösning på de problem som anses finnas. Det ligger i det retributiva paradigmet som Jokinen (2011) kallar det, och medling passar inte riktigt in där. Vi håller med Jokinens tankar om att för att medling ska lyckas måste det också säljas till samhället. För att lyckas sälja medling kan det vara önskvärt att tänka om hur resultaten inom medling tolkas, så som beskrivet tidigare i diskussionen. Därmed kanske starkare argument kan göras för funktionen av medling som är mer konkreta utöver att medling kan ses utifrån ett moraliskt perspektiv. Att argumentera för medling utifrån dess moraliska nytta tror vi är en svår uppgift om det inte finns konkreta resultat att presentera i samband med argumentet. Det innebär inte att den moraliska aspekten är mindre värd, utan den kan argumenteras för att vara det mest värdefulla med medling, något som både Christie och Braithwaite troligen skulle hålla med om. Trots det är det också ett svårsålt perspektiv just för att det finns väldigt lite att ta på i form av resultat. Det är något vi själva stött

på i konversationer med andra utan insikt om medling, där det varit svårt att påvisa nyttan av medling eftersom de konkreta resultaten har varit svåra att visa på.

Avslutning

Analysen av empirin har visat på många brister gällande medling vid brott i Sverige och svåra problem med att påvisa dess nytta rent konkret, utan att luta sig på individers enskilda upplevelser vid medlingsmöten. Trots det har vi upptäckt en positiv bild av medling som ett komplement till det retributiva rättssystemet i Sverige. Grunden till den positiva bilden ligger till stor del i att medling i Sverige inte fått en ordentlig chans. Det har fungerat väl hos Sveriges grannländer, och teorierna bakom medling talar starkt för nyttan av den där de moraliska aspekterna av medling är svåra att ignorera. Vår förhoppning är att medling ska få en plats i den kriminalpolitiska debatten i Sverige och därigenom kunna få en ordentlig chans. Straff av olika hårdhetsgrad har beprövats om och om igen utan någon framgång, såvida det inte enbart finns ett intresse av vedergällning. Straff kommer förmodligen inte försvinna inom en snar framtid, och medling behöver inte heller betyda att straff tas bort, men för de som vill kan det vara en möjlighet att gå vidare med sina liv. Med det här sagt menar vi att det inte finns något som talar emot användningen av medling vid brott, så länge man inte menar att offer och gärningspersoner inte ska få prata med varandra som medmänniskor om de så önskar. Om det inte är en åsikt man delar, ge medling vid brott en ordentlig chans.

Referenser

- Abrams, L. S., Umbreit, M., & Gordon, A. (2006). Young offenders speak about meeting their victims: Implications for future programs. *Contemporary Justice Review*, 9(3), 243-256.
- Andersson, O. (2014). En svårfångad organisation: En analys av organisering av medling vid brott. *Research Reports in Social Work*. 2014(2).
- Baier, M., & Svensson, M. (2018). *Om normer*. Studentlitteratur.
- Bradshaw, W., Roseborough, D., & Umbreit, M. (2006). The effect of victim offender mediation on juvenile offender recidivism: A meta-analysis. *Conflict Resolution Quarterly*, 24(1), 87-98.
- Brottsförebyggande rådet. (2000). *Medling vid brott: slutrapport från en försöksverksamhet*. Rapport 2000:8. Stockholm: Brå.
- Brottsförebyggande rådet. (2005). *Medling vid brott i Sverige på 2000-talet*. Rapport 2005:14. Stockholm: Brå.
- Brottsförebyggande rådet. (2007). *Medling vid brott: en handbok*. Stockholm: Brå.
- Brottsförebyggande rådet. (2008). *Medling i går, i dag och i morgon - En kort skrift om medling vid brott*. Stockholm: Brå.
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (3. uppl.). Stockholm: Liber.
- Bush, R., & Pope, S. (2002). Changing the quality of conflict interaction: the principles and practice of transformative mediation. *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, 3(1), 67-96.
- Christie, N. (1977). Conflict as Property. I E. Mclaughlin., & J, Muncie. (Red.), *Criminological Perspectives: Essential Readings* (2013) (ss. 400-414). SAGE Publications.
- Choi, J. J., & Severson, M. (2009). "What! What kind of apology is this?": The nature of apology in victim offender mediation. *Children and Youth Services Review*, 31(7), 813-820.
- Choi, J. J., & Gilbert, M. (2010). 'Joe everyday, people of the street': a qualitative study on mediators' roles and skills in victim-offender mediation. *Contemporary Justice Review*, 13(2), 207-227.
- Choi, J. J., Green, D. & Kapp, S. (2010). Victimization, victims' needs, and empowerment in victim offender mediation. *International Review of Victimology*, 17(3), 267-290.

- Choi, J. J., Bazemore, G. & Gilbert, M. (2011). Review of research on victims' experiences in restorative justice: Implications for youth justice. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 35-42.
- Choi, J. J., Green, D. & Gilbert, M. (2011). Putting a human face on crimes: A qualitative study on restorative justice processes for youths. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 28(5), 335-355.
- Eriksson, L. T., & Wiedersheim-Paul, F. (2018). *Att utreda, forska och rapportera* (10. uppl.). Liber.
- Ervasti, K. (2018). Past, Present and Future of Mediation in Nordic Countries. I A. Nylund., K. Ervasti. & L. Adrian (Red.), *Nordic Mediation Research* (ss. 225-245). Springer Open.
- Forsberg, C., & Wengström, Y. (2016). *Att göra systematiska litteraturstudier. Värdering, analys och presentation av omvårdnadsforskning* (4. uppl.). Natur & Kultur.
- Gade, C. (2018). "Restorative Justice": History of the Term's International and Danish Use. I A. Nylund., K. Ervasti. & L. Adrian (Red.), *Nordic Mediation Research* (ss. 27-40). Springer Open.
- Hansen, T., & Umbreit, M. (2018). State of knowledge: Four decades of victim-offender mediation research and practice: The evidence. *Conflict Resolution Quarterly*, 36(2), 99-113.
- Hjort, L. (2019). *Medling med anledning av brott, i Skåne län: En kunskapssammanställning och teoretisk genomgång av medling med anledning av brott, med särskilt fokus på Skåne*. Länsstyrelsen Skåne.
- Jacobsson, M., & Wahlin, L. (2017). *Medling vid brott: En enhetlig svensk modell?* Stiftelsen Allmänna barnhuset.
- Jacobsson, M., Wahlin, L & Fromholz, E. (2018). Victim Offender Mediation in Sweden: An Activity Falling Apart? I A. Nylund., K. Ervasti & L. Adrian (Red.), *Nordic Mediation Research* (ss. 67-79). Springer Open.
- Jokinen, H. (2011). *Medling vid brott: en begreppslig analys av en konfliktlösningsmetod i en senmodern tid* [Doktorsavhandling, Åbo universitet]. Åbo universitet.
- Justitieministeriets udvalg om konfliktråd. (2008). *Betænkning om konfliktråd. Betænkning nr. 1501*. Justitieministeriet.

- Kemény, S. (2005). Victim-Offender Mediation with Juvenile Offenders in Norway. I A. Mestitz, & S. Ghetti (Red.), *Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe: An overview and comparison of 15 countries* (ss. 101-114). Springer.
- Konfliktrådet. (u.å.). *About us*. <https://konfliktraadet.no/en/about-us/> (Hämtad 2022-04-29)
- Konfliktråd. (u.å.). <https://konfliktraad.dk/> (Hämtad 2022-04-14)
- Lappi-Seppälä, T., & Storgaard, A. (2015). Nordic Mediation - Comparing Denmark and Finland. *Neue Kriminalpolitik*, 27(2), 136-147. Nomos Verlag.
- Mestitz, A., & Ghetti, S. (Red.). (2005). *Victim-Offender Mediation with Youth Offenders in Europe: An overview and comparison of 15 countries*. Springer.
- Newburn, T. (2017). *Criminology* (3. uppl.). Routledge.
- Nylund, A., K, Ervasti. & Adrian, L. (2018). Introduction to Nordic Mediation Research. I A. Nylund., K. Ervasti & L. Adrian (Red.), *Nordic Mediation Research* (ss. 1-5). Springer Open.
- Rypi, A. (2015). *Medling vid brott - om brottspreventiv förändring och perspektivbyte*. Forskningsrapport till Allmänna barnhuset.
- Socialstyrelsen. (2012). *Medling vid brott avseende unga lagöverträdare. Uppföljning av hur kommunerna arbetar med medling samt analys av behov av åtgärder för att stödja medlingsverksamheten*. Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2018). *Medling vid brott*. <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/metodguiden/medling-vid-brott/> (Hämtad 2022-04-07)
- Sehlin, S. (2009). *Förebygger medling återfall i brott bland unga gärningsmän? En återfallsstudie av medlingsverksamheten i Hudiksvall och Örnsköldsvik* [Licentiatuppsats, Umeå universitet]. Umeå universitet.
- Wiseman, A. W., & Popov, N. (2015). An Introduction to Comparing Comparative Methodologies: A Framework for Understanding Pitfalls and Operationalizing Promises. I A. W. Wiseman., & N. Popov (Red.), *Comparative Sciences: Interdisciplinary Approaches (International Perspectives on Education and Society)* (ss. 1-11). Emerald Group Publishing Limited.
- Zehr, H. (1990). *Changing lenses: A new focus for crime and justice*. Herald Press.
- Zehr, H. (2002). *The Little Book of Restorative Justice*. Good Books.

Lagar och författningar

SFS 1964:167. *Lag med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare*. Justitiedepartementet.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Socialdepartementet.

SFS 2002:445. *Lag om medling med anledning av brott*. Justitiedepartementet.

SFS 2009: 400. *Offentlighet- och sekretesslag*. Justitiedepartementet.

FörfS 9.12.2005/1015. *Lag om medling vid brott och i vissa tvister*.

<https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2005/20051015#a8.1.2016-18> (hämtad 2022-04-10)

LOV-2014-06-20-49. *Lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven)*. Justis- og beredskapsdepartementet.

FAP 483-1 - RPSFS 2008:5: *Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Polisens rutiner för medling med anledning av brott*.

HSLF-FS 2019:30: *Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning av ärenden som gäller unga lagöverträdare*.

Offentligt tryck

Prop. 2001/02:126

Prop. 2005/06:165

RP 93/2005 rd. *Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om medling vid brott*.

<https://www.finlex.fi/sv/esitykset/he/2005/20050093.pdf> (hämtad 2022-04-10)

SOU 2005:105